

УНІВЕРСИТЕТ «КРОК»
Кафедра економіки та фінансів

Рзазаде Ількан

УДК 658.147(8).2

Кваліфікаційна робота магістра
«Управління фінансовими ресурсами підприємства»

072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних доробок. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

І. Рзазаде

Науковий керівник

Плетенецька Світлана Михайлівна
к.е.н., доцент

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»»

ЗАТВЕРДЖУЮ:

завідувач кафедри економіки та фінансів

_____ Ігор Румик

« ___ » _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
РЗАЗАДЕ ІЛЬКАНА

Ступінь вищої освіти - магістр

Галузь знань - 07 Управління і адміністрування

Спеціальність - 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Освітня програма – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Тема роботи	Управління фінансовими ресурсами підприємства
Номер та дата наказу про затвердження теми	№ 101-9 від 21.11.2024 р.
Науковий керівник	Плетенецька Світлана Михайлівна, кандидат економічних наук, доцент
Вихідні дані до роботи	Нормативно-правові та законодавчі акти з питань фінансової діяльності, аналітичні та статистичні матеріали; монографії, статті, наукові праці, матеріали конференцій, семінарів українських і зарубіжних учених; фінансова звітність ТОВ «Мишковицький спиртовий завод».
Постановка завдання	Дослідження теоретичних основ управління фінансовими ресурсами підприємств, оцінка управління фінансовими ресурсами на прикладі ТОВ «Мишковицький спиртовий завод», розробка пропозицій щодо підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства.
Посилання на джерела інформації (не більше п'яти найменувань, які рекомендує науковий керівник)	1. Економіка відновлення: навчальний посібник / за ред. В.І. Грушка. Київ : Університет «КРОК», 2023. 221 с. 2. Румик І. Плетенецька С., Царенок О. Особливості управління фінансовими ресурсами підприємств в умовах воєнного стану. <i>Вчені записки Університету «КРОК»</i> . 2023. № 4(72). С. 9-19. 3. Чумаченко, О., Плетенецька, С., Антонець, Т. Управління фінансовим станом підприємств у системі стратегічного менеджменту. <i>Вчені записки Університету «КРОК»</i> . 2024. №1(73). С. 54-65. 4. Плетенецька С.М., Царенок О.В. Управління фінансовими ресурсами підприємства. Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку: тези доповідей IV Міжнародної конференції (7 грудня 2022 р., м. Київ). Київ: Університет «КРОК», 2022. 5. Грушко В.І., Наконечна О.С., Чумаченко О.Г. Національні

	фінанси: Підручник. Київ : ВНЗ «Університет «КРОК», 2017. 660 с.
Вимоги до кваліфікаційної роботи	Кваліфікаційна робота має передбачати розв'язання складної задачі або проблеми за темою роботи, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Дата видачі завдання 23.12.2024

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№з/п	Назва етапів роботи	Термін виконання	Примітка
1	Вибір напрямку дослідження	20.11.2024	<i>Виконано</i>
2	Затвердження теми кваліфікаційної роботи та призначення наукового керівника	21.11.2024	<i>Виконано</i>
3	Затвердження завдання на кваліфікаційну роботу	23.12.2024	<i>Виконано</i>
4	Розробка концепції кваліфікаційної роботи. Затвердження плану досліджень.	01.03.2025	<i>Виконано</i>
5	Підготовка першого розділу роботи	01.07.2025	<i>Виконано</i>
6	Підготовка другого розділу роботи	30.09.2025	<i>Виконано</i>
7	Підготовка третього розділу роботи	02.12.2025	<i>Виконано</i>
8	Підготовка вступу та висновків	12.12.2025	<i>Виконано</i>
9	Підготовка джерельної бази	15.12.2025	<i>Виконано</i>
10	Подання роботи на перевірку на плагіат	18.12.2025	<i>Виконано</i>
11	Виконання наукової складової роботи	19.12.2025	<i>Виконано</i>
12	Проходження попереднього захисту	20.12.2025	<i>Виконано</i>
13	Доопрацювання роботи з врахуванням зауважень	09.01.2026	<i>Виконано</i>
14	Зовнішня експертиза, отримання відгуку наукового керівника та подання роботи на кафедру	11.01.2026	<i>Виконано</i>
15	Захист кваліфікаційної роботи	18.01.2026	<i>Виконано</i>

Здобувач

_____

Ількан РЗАДАДЕ

Науковий керівник

_____

Світлана ПЛЕТЕНЕЦЬКА

АНОТАЦІЯ

Рззаде І. Управління фінансовими ресурсами підприємства.

Рукопис.

Кваліфікаційна робота магістра за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок, освітня програма Фінансова аналітика та фінансові ринки. ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», Київ, 2026.

Кваліфікаційна робота магістра присвячена дослідженню сутності фінансових ресурсів, їх впливу на діяльність підприємств. На основі проведеного аналізу розроблено практичні рекомендації з підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами ТОВ «Мишковицький спиртовий завод». Запропоновано стратегічну трансформацію та залучення інвестицій для підвищення прибутковості підприємства.

Ключові слова: фінансові ресурси, фінансове планування, фінансовий стан, ефективність, управління, прибутковість.

SUMMARY

Rzazade I. Management of financial resources of the enterprise.

Manuscript.

Master's qualification work on specialty 072 Finance, Banking, Insurance and Stock Market, Educational program Financial Analytic and Financial Markets. KROK University, Kyiv, 2026.

The Master's Thesis is dedicated to studying the essence of financial resources, their impact on the activities of enterprises. Based on the analysis, practical recommendations were developed to improve the efficiency of financial resource management of LLC «Myshkovytskyi Distillery». Strategic transformation and attraction of investments to increase the profitability of the enterprise were proposed.

Keywords: financial resources, financial planning, financial condition, efficiency, management, profitability.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	10
1.1. Сутність управління фінансовими ресурсами підприємства в контексті сучасних викликів та цифрової трансформації.....	10
1.2. Характеристика основних елементів управління фінансовими ресурсами	20
1.3. Роль фінансового планування і бюджетування в системі управління фінансовими ресурсами підприємства	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ МИШКОВИЦЬКОГО СПИРТОВОГО ЗАВОДУ	30
2.1. Техніко-економічна характеристика підприємства	30
2.2. Аналіз фінансового стану Мишковицького спиртового заводу	42
2.3. Оцінка ефективності управління фінансовими ресурсами	56
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	65
3.1. Управління витратами як фактор підвищення фінансової стійкості підприємства в умовах Індустрії 4.0.....	65
3.2. Підвищення прибутковості Мишковицького спиртового заводу через стратегічну трансформацію та інвестиції	77
3.3. Планування залучених джерел у системі управління фінансовими ресурсами	83
ВИСНОВКИ	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	94
ДОДАТКИ	100

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах динамічного та системно нестабільного підприємницького середовища, що характеризує українську економіку у 2024-2025 роках, ефективне управління фінансовими ресурсами переходить із площини операційного виживання у площину стратегічної стійкості (resilience). Складність моменту підтверджується індексом бізнес-активності UBI (Ukrainian Business Index), який станом на березень 2025 року становить лише 38,6 пунктів, що свідчить про глибокі негативні очікування власників через непрогнозованість ситуації (59,1%) та дефіцит платоспроможного попиту.

Традиційні підходи до фінансового менеджменту сьогодні поступаються місцем концепції Data-Driven Management, де використання Big Data та штучного інтелекту (AI) стає критичною умовою для предиктивного планування та автоматизації контролю. Окрім того, інтеграція ESG-критеріїв (екологічних, соціальних та управлінських) за вимогами НБУ стає обов'язковою умовою для доступу до зовнішнього фінансування та збереження репутації на міжнародних ринках.

Особливої актуальності дослідження набуває на прикладі спиртової галузі України, яка у 2025 році переживає фундаментальну трансформацію. Прийняття Закону про обов'язкове використання біоетанолу (частка 5% у бензинах) відкриває нові фінансові горизонти для підприємств, проте вимагає радикального перегляду інвестиційної політики та управління витратами в умовах дорогого капіталу (ставки до 20%). Питання управління фінансовими ресурсами підприємств є предметом дослідження багатьох учених, а саме:

Дослідження даної проблематики знайшло своє різностороннє відображення в працях багатьох учених. Так, аналіз сучасних досліджень і публікацій показав, що українські науковці Аверіна М.Ю. [1], Ареф'єва О.В. [3-4], Біла О.Г. [7], Бланк І.А. [8-9], Гладкова О.В. [16], Грушко В.І. [20-21, 26], Квасницька Р.С. [33], Кузьмінський В.З. [38, 40], Мних Е.В. [46],

Плетенецька С.М. [53-55], Румик І.І [59-60], Тимошик Н.С. [66], Чумаченко О.Г. [68] та інші приділяють велику увагу теоретичній сутності фінансових ресурсів, характеристиці їх видів, методичним засадам аналізу, формуванню та використанню. Серед зарубіжних авторів інших країн світу, які висвітлювали проблематику активів і фінансових ресурсів підприємств різних організаційних форм, необхідно виділити праці Брікхема Є.Ф. [11], Lange J. [41], Lerner J. [42] та інших.

У той же час, потребує уточнення спектр питань щодо управління фінансовими ресурсами підприємств в умовах невизначеності та ризиків, зокрема спричиненими воєнними діями.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи управління фінансовими ресурсами на засадах мобілізації внутрішніх резервів прибутковості в умовах високої невизначеності.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- розглянути сутність управління фінансовими ресурсами підприємства в контексті сучасних викликів та цифрової трансформації;
- надати характеристику основним елементам управління фінансовими ресурсами підприємства;
- визначити роль фінансового планування і бюджетування в системі управління фінансовими ресурсами підприємства;
- провести комплексний техніко-економічний аналіз досліджуваного підприємства;
- проаналізувати фінансовий стан Мишковицького спиртового заводу;
- здійснити оцінку ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства;
- визначити невикористані можливості управління витратами як фактору підвищення фінансової стійкості підприємства в умовах Індустрії 4.0;

- розробити практичні рекомендації щодо підвищення прибутковості Мишковицького спиртового заводу через стратегічну трансформацію та інвестиції;

- надати пропозиції щодо покращення планування залучених джерел у системі управління фінансовими ресурсами підприємства.

Об'єктом дослідження є процес управління фінансовими ресурсами підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти формування, розподілу та використання фінансових ресурсів, а також методи та прийоми стратегічного управління витратами на прикладі Мишковицького спиртового заводу.

Методи дослідження. У роботі використано економіко-статистичні методи (для вивчення динаміки фінансових результатів та оцінки виконання плану), метод фінансових коефіцієнтів (для аналізу платоспроможності, фінансової стійкості та ділової активності), факторний аналіз (для визначення впливу факторів на зміну суми прибутку), аналіз беззбитковості (CVP-аналіз) (для поділу витрат на змінні/постійні та визначення критичної точки), метод групувань (для аналізу рентабельності багатономенклатурної продукції), стратегічний аналіз (концепція ланцюжка цінностей та SWOT-аналіз) (для оцінки впливу зовнішнього середовища).

Інформаційну базу дослідження становили нормативно-законодавчі акти України, дані державних статистичних органів, публікації у науково-практичних журналах, матеріали конференцій та семінарів, бухгалтерські та статистичні звіти підприємства, наукові дослідження економістів, статті у періодичних виданнях та ресурси Інтернету.

Наукова новизна здобутих результатів полягає в розробці моделі переходу від CFO до ролі Chief Value Officer (CVO), що базується на синтезі фінансових даних та нефінансових ESG-показників; обґрунтуванні методів предиктивного бюджетування (Rolling Budgeting) із використанням AI для мінімізації впливу макроекономічних шоків; адаптації стратегічного

ланцюжка цінностей спиртового заводу до умов Закону про біоетанол №3356-д як інструменту підвищення фінансової міцності.

Практичне значення здобутих результатів полягає в можливості використання розроблених рекомендацій та запропонованої моделі стратегічного управління витратами для прийняття ефективних управлінських рішень з метою забезпечення довгострокової конкурентоспроможності та фінансової рівноваги Мишковицького спиртового заводу. Зокрема, результати аналізу можуть бути застосовані для: розробки системи оперативних заходів щодо підвищення рівня ліквідності; обґрунтування заходів щодо мобілізації резервів зростання прибутку; коригування маркетингової та цінової політики на основі аналізу беззбитковості.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати кваліфікаційної роботи магістра пройшли апробацію та опубліковані у фаховому журналі категорії В «Вчені записки Університету «КРОК» (№3(79), 2025).

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Робота містить 23 таблиці, 10 рисунків і 4 додатки. Загальний обсяг магістерської роботи становить 103 сторінки, список використаних джерел становить 71 найменування.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність управління фінансовими ресурсами підприємства в контексті сучасних викликів та цифрової трансформації

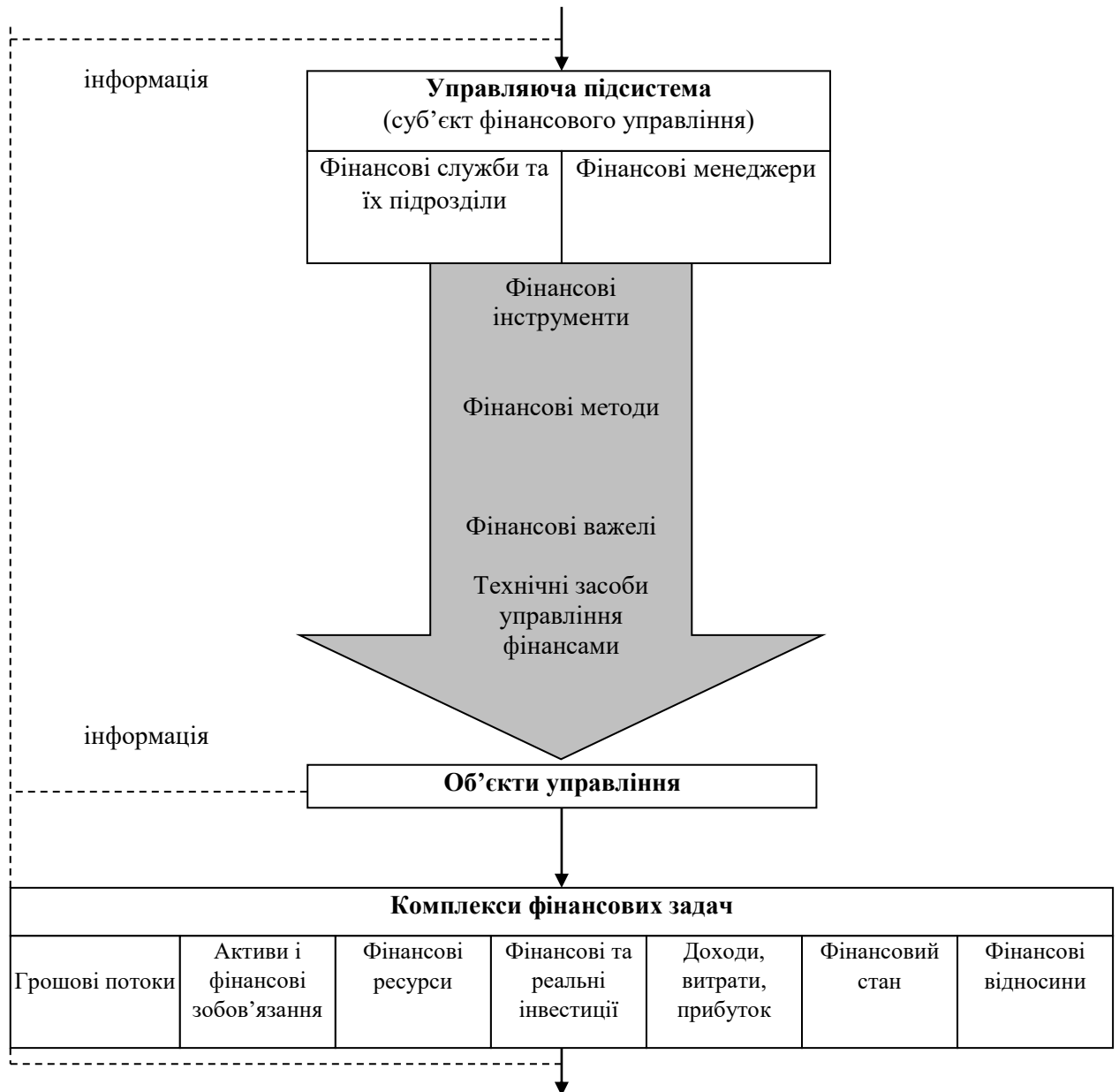
Сутність фінансового менеджменту на підприємстві полягає у забезпеченні ефективного формування, розподілу та використання фінансових ресурсів суб'єктів господарювання, а також в оптимізації руху їхніх грошових коштів. Грошовий оборот підприємства, що передбачає трансформацію форм вартості та включає систему платежів і розрахунків, слугує матеріальною базою для здійснення фінансового управління.

Система фінансового управління підприємством охоплює процедуру визначення фінансових цілей та їх реалізації за допомогою відповідних методів і фінансових важелів. У цьому контексті фінансовий менеджмент розглядається не лише як інструмент результативного управління фінансовими активами, але й як важлива складова загальної системи корпоративного управління, що вирішує такі ключові завдання:

- 1) визначення оптимального обсягу та структури активів для досягнення стратегічних цілей підприємницької діяльності;
- 2) пошук джерел фінансування та формування їх найбільш ефективної структури (структури капіталу).

Організація оперативного та стратегічного фінансового управління для забезпечення необхідного рівня платоспроможності та фінансової стійкості суб'єкта господарювання. Загальна схема фінансового управління як цілісної системи керування фінансами підприємства проілюстрована на Рис. 1.1.

Характерними ознаками системи фінансового управління є її складність, динамічність та відкритість до зміни факторів зовнішнього середовища.

Рис. 1.1. Система управління фінансами підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [14]

Система фінансового управління характеризується трьома ключовими ознаками: складністю, динамічністю та відкритістю. Складність посилюється через багатокomпонентність об'єктів управління (активи, фінансові зобов'язання, інвестиції, доходи, витрати, прибуток) та розгалужену систему фінансових відносин як усередині, так і поза підприємством (з акціонерами, кредитними установами, бюджетами, постачальниками).

Наприклад, одним із таких ключових об'єктів є фінансові відносини,

які, як показано на Рис. 1.2, формують розгалужену систему взаємопов'язаних елементів.

Рис. 1.2. Елементи фінансових відносин підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [15]

Така внутрішня архітектура значно ускладнює процес ефективного фінансового менеджменту [8].

Динамічність системи обумовлена постійними змінами фінансових показників, пов'язаних із безперервним потоком грошових коштів. Відкритість же системи проявляється у високій чутливості фінансових показників до зовнішніх чинників, таких як інфляція, законодавство, вартість залучення ресурсів та інтенсивність конкуренції. Оскільки екзогенні фактори

не підлягають прямому управлінському впливу, класичне завдання фінансового менеджменту полягало у розробці адаптаційних стратегій.

Проте в умовах сучасної глобальної макроекономічної нестабільності, посиленої геополітичними та пандемічними кризами, вимоги до фінансового управління еволюціонують. Якщо раніше акцент був на пристосуванні (адаптації) до змін, то сьогодні ключовою вимогою є забезпечення фінансової стійкості (resilience). Ця стійкість вимагає від підприємства не просто реагувати на поточні ризики, а й впроваджувати надійні та стійкі команди ризик-менеджменту, здійснювати сценарне планування та формувати критичний запас міцності для мінімізації втрат від непередбачуваних катастрофічних подій. Таким чином, актуальна сутність фінансового менеджменту полягає у забезпеченні не лише стабільності, але й довготривалої життєздатності компанії.

Оскільки зазначені зовнішні чинники не підлягають прямому управлінському впливу, ключове завдання фінансового менеджменту полягає у розробці та реалізації ефективних адаптаційних стратегій. Це дозволить підприємству пристосовуватися до змін зовнішнього середовища як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

Зростання динамічності та складності зовнішнього середовища, про які йшлося вище, було компенсоване системною інтеграцією технологій Індустрії 4.0, зокрема Big Data та штучного інтелекту (ШІ). Це спричинило зміну парадигми управління на data-driven management, де дані розглядаються як стратегічний ресурс.

Використання технологій Big Data та ШІ є вирішальним фактором модернізації системи управління фінансами. Інтелектуальні алгоритми здатні забезпечувати глибоку обробку великих масивів структурованих і неструктурованих даних, що значно підвищує точність фінансового аналізу та прогнозування грошових потоків. Активне впровадження предиктивної аналітики Big Data дозволяє мінімізувати розбіжності між плановими та фактичними показниками, а також прогнозувати обсяги продажів та попиту

на ресурси у реальному часі.

Інтеграція машинного навчання (ML) та інших інтелектуальних алгоритмів прискорює ухвалення управлінських рішень та знижує загальний рівень ризиків. Однією з провідних тенденцій є автоматизація рутинних фінансових процесів, включаючи формування оптимальних інвестиційних портфелів. Галузеві аналітики зазначають, що інтелектуальна автоматизація буде критично необхідна для підтримки темпу змін у регуляторному полі, а більшість фінансових погоджень може бути автоматизовано протягом найближчих п'яти років.

Результатом цієї системної цифрової трансформації є формування когнітивного підприємства – організації, яка демонструє здатність до самонавчання, швидкої адаптації до змін та ініціювання інноваційних процесів. Це якісно новий рівень гнучкості та реакції, що перетворює підприємство з об'єкта адаптації на активного ініціатора інновацій, що відповідає вимогам до фінансового менеджменту щодо забезпечення високої гнучкості.

Інноваційні методи діджиталізації також безпосередньо впливають на такі ключові об'єкти управління, як матеріальні ресурси. Класичні методи нормування матеріальних ресурсів, включаючи найбільш прогресивний аналітично-розрахунковий, тепер посилюються інструментами машинного навчання.

ML-алгоритми здатні працювати з великими обсягами неоднорідних даних, характерних, наприклад, для IT-проектів або логістики, дозволяючи точно прогнозувати витрати (палива, часу або сировини) та ідентифікувати задачі, які мають високу ймовірність затримки. Це дозволяє підприємству розробляти прогресивні та технічно обґрунтовані норми, які значно перевершують за точністю традиційні звітно-статистичні методи, що врешті-решт підвищує рентабельність діяльності.

Вплив технологій Big Data та ШІ на систему фінансового управління представлено у Табл. 1.1.

Вплив технологій Big Data та ШІ на систему фінансового управління

Функціональна сфера ФМ	Інструмент (Big Data / ШІ)	Вплив на динамізм та точність (2020-2025)
Прогнозування та Бюджетування	Предиктивна аналітика (ML)	Мінімізація розбіжностей, прогнозування грошових потоків, продажів та попиту на ресурси у реальному часі
Ризик-менеджмент	Інтелектуальні алгоритми, автоматизовані системи	Зниження операційних та фінансових ризиків, раннє виявлення кредитних загроз, підвищення ефективності аналізу
Управління запасами та нормування	ML-алгоритми (на основі неоднорідних даних)	Оптимізація норм витрат, підвищення рентабельності, швидка реакція на зміни в ланцюгах постачання
Інвестиційний менеджмент	Портфельний аналіз на основі ШІ	Формування оптимальних інвестиційних портфелів з урахуванням складних, динамічних факторів та швидкості ринкових змін

Джерело: побудовано автором

Ефективне управління фінансами на підприємстві можливе лише за умови, коли забезпечується стійкість фінансової системи в цілому, а не тільки її окремих елементів і підсистем [53].

Однією з ключових задач фінансового менеджменту є пошук джерел фінансування та формування їхньої найбільш ефективної структури. Це завдання є складним, і його вирішення вимагає використання сучасних, динамічних теоретичних підходів.

На зміну статичним моделям приходять концепції, що враховують динаміку фінансової діяльності. Зокрема, сучасна версія Компромісної моделі структури капіталу (Trade-Off Theory) тісно пов'язана з поняттям оптимальної структури капіталу, але допускає можливість існування діапазону оптимального значення. Цей діапазон дозволяє фірмі гнучко маневрувати між вигодами від податкового захисту, які забезпечуються боргом, і витратами залучення позикових коштів (витратами банкрутства), що є критично важливим для адаптації до динамічного зовнішнього середовища.

При цьому метод витрат на капітал, включаючи розрахунок середньозваженої вартості капіталу (WACC) та використання моделі оцінки капітальних активів (CAPM), залишається одним із ключових інструментів кількісного оцінювання та обґрунтування оптимальної структури. Мінімізація WACC є ключовим фактором цінності бізнесу, що збільшує можливості підприємства щодо реалізації ефективних інвестицій.

Оскільки фінансовий менеджмент є формою підприємництва, яка вимагає ініціативності та готовності до ризику, зростає необхідність у залученні альтернативних джерел фінансування, особливо для інноваційних проєктів та стартапів.

1. Венчурний Капітал (Venture Capital) – визнаний у світовій практиці як найбільш життєздатна та ефективна форма інвестиційного капіталу для фінансового забезпечення інноваційних процесів. Його основна функція – підтримка малих інноваційних підприємств на початковому етапі діяльності. Джерелами венчурного фінансування можуть бути кошти інвестиційних фондів, банківські кредити, державні бюджети та іноземні інвестиції.

2. Краудфандинг – цей метод є інноваційним підходом до залучення коштів, який дозволяє підприємцям тестувати ринковий попит на продукт і залучати фінансування від широкої аудиторії.

Активне залучення венчурного капіталу та застосування динамічних

моделей структури капіталу відображає перехід від консервативного фінансового управління, орієнтованого виключно на наявні ресурси, до стратегії, що активно включає управління ризиком як джерелом потенційного приросту капіталу. Це дозволяє фінансовому фахівцю, який займається «мистецтвом керування фінансовими потоками», економічно обґрунтовувати ризикові сценарії розвитку та обирати найбільш результативні фінансові схеми.

Характеристика відкритості системи фінансового управління до екзогенних факторів значно посилюється через глобальний тренд на інтеграцію екологічних (Environmental, E), соціальних (Social, S) та управлінських (Governance, G) критеріїв (ESG). Це стало імперативом для компаній, які прагнуть зберегти стійкість та конкурентоспроможність на сучасному ринку.

Дослідження підтверджують позитивний зв'язок між високим рівнем звітністю ESG та кращими фінансовими показниками, а також більшою стійкістю компаній. Інтеграція ESG допомагає знизити операційні та репутаційні ризики, що сприяє довгостроковій стабільності. Зокрема, ефективне корпоративне управління (G-фактор) є вирішальним для успішного впровадження ESG та може сприяти зниженню вартості залучення капіталу (Cost of Capital), підвищуючи довіру інвесторів.

Фінансовий менеджмент, реагуючи на зростаючу відкритість системи, повинен тепер активно управляти ESG-ризиками, які стають предметом пильної уваги регуляторів. Національний банк України, наприклад, окреслює необхідність врахування:

- фізичних ризиків (прямі наслідки кліматичних змін);
- ризиків переходу (пов'язані з трансформацією економіки до низьковуглецевої моделі).

Європейські регуляторні рамки (наприклад, CRD VI) вже передбачають, що фінансові установи мають враховувати ESG-ризики в коротко-, середньо- та довгостроковій перспективах у межах процесу

внутрішньої оцінки достатності капіталу (ІСААР). Це демонструє, що управління ESG-ризиками переходить з площини репутаційних питань у сферу критичних фінансових та регуляторних вимог.

Незважаючи на короткострокові виклики, які можуть виникати під час глобальних криз (наприклад, воєнних конфліктів), стратегічний фокус на ESG залишається ключовим для забезпечення довгострокової вартості. Це вимагає від фінансового керівництва виходу за рамки лише фінансових метрик і інтеграції стандартів, таких як Стандарти інтегрованої звітності (ІІРС), для гармонійного поєднання короткострокових і довгострокових цілей (Табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Зв'язок ESG-критеріїв із фінансовою стійкістю компанії

Стовп ESG	Ключові аспекти у фінансовому менеджменті	Вплив на стійкість та конкурентоспроможність
Е (Екологічні)	Управління фізичними та перехідними ризиками, зелені інвестиції, кліматична звітність	Зниження операційних ризиків, виконання регуляторних вимог (ІСААР), доступ до стійкого фінансування
S (Соціальні)	Взаємовідносини зі стейкхолдерами, розвиток людського капіталу, соціальна відповідальність	Зміцнення репутації, зниження репутаційних ризиків, довгострокова лояльність клієнтів
G (Управлінські)	Прозорість, етика, дотримання нормативних вимог, інтеграція ESG у стратегії	Потенційне зниження вартості залучення капіталу, підвищення довіри інвесторів, мінімізація конфліктів

Джерело: побудовано автором

Суб'єктами внутрішнього фінансового управління є фінансова дирекція та фінансові менеджери, чії класичні обов'язки включають організацію фінансової діяльності, прогнозування грошових потоків, управління кредитними взаємовідносинами та систематичний аналіз фінансового стану.

Вони також відповідають за узгодження інтересів підприємства з вимогами зовнішніх регуляторів (податкові установи, банки, власники).

Складність завдань, викликана діджиталізацією та необхідністю інтегрувати ESG, призвела до інституційної трансформації керівної ланки. Роль Фінансового директора (CFO) еволюціонує в бік Директора з питань цінності (Chief Value Officer, CVO).

На відміну від традиційного CFO, який забезпечував вибір рішень, забезпечених наявними ресурсами, CVO виконує роль стратегічного лідера, що орієнтований на цінність. Його функціонал виходить за рамки стандартної звітності, аналізу та контролю і включає консультування організації щодо нефінансових аспектів та досягнення балансу між короткостроковими цілями і створенням довгострокової вартості. CVO, будучи правою рукою генерального директора, відповідає за стратегічний успіх, орієнтований на створення додаткової вартості для всіх зацікавлених сторін.

Таким чином, управління фінансовими ресурсами підприємства в сучасних умовах є інтегральною, гіпер-динамічною та відкритою системою, яка зазнала якісних змін під впливом глобальних викликів та технологічного прогресу. Сутність цього управління сьогодні визначається синергією науки, технологій та підприємництва.

Фінансовий менеджмент, як «мистецтво керування фінансовими потоками», вимагає від фахівців ініціативності, автономності та готовності до ризику – класичних підприємницьких рис.

Однак ця готовність до ризику (наприклад, через венчурне фінансування інновацій) має бути максимально підкріплена точністю науково обґрунтованих методів. Саме діджиталізація забезпечує цей необхідний рівень точності, дозволяючи фінансовому керівнику (CVO) економічно обґрунтовувати складні сценарії розвитку.

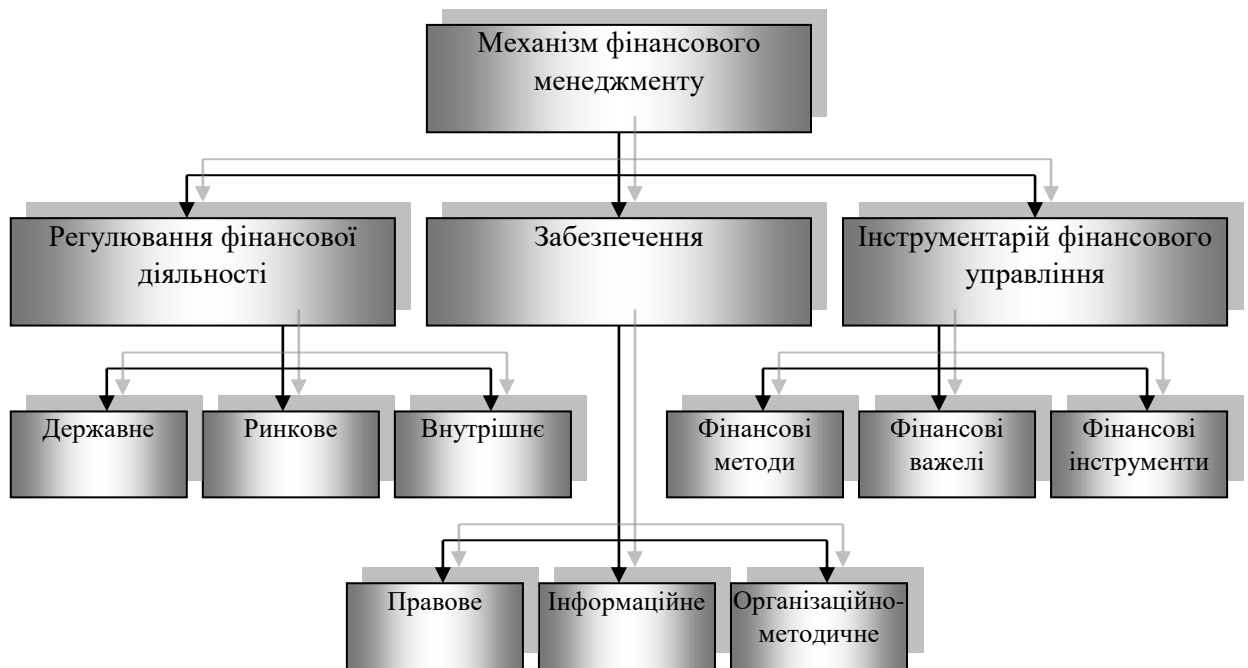
1.2. Характеристика основних елементів управління фінансовими ресурсами

Зміст політики управління фінансовими ресурсами підприємства суттєво визначається пріоритетними цілями та завданнями, обраними в межах фінансового менеджменту. Залежно від низки факторів, включаючи специфіку господарювання, місію та стратегію розвитку, перед фінансовим управлінням стоять критичні завдання: забезпечення виживання в умовах високої конкуренції, запобігання банкрутству, максимізація чистого прибутку та гарантування достатнього рівня рентабельності.

Для сучасного українського бізнесу пріоритетним завданням стає формування фінансової стійкості (resilience). Актуальність цього завдання підтверджується дослідженнями стану бізнесу в Україні: станом на березень 2025 року індекс активності бізнесу UBI (Ukrainian Business Index) становить 38,6 пунктів (зі 100 можливих). Показник нижче 50 свідчить про негативні очікування бізнесу, зумовлені непрогнозованістю ситуації (59,1%), відсутністю достатньої кількості платоспроможних клієнтів (56,7%) та дефіцитом кваліфікованих працівників (47,6%). За таких умов мета управління фінансами розширюється від простої максимізації добробуту власників до інтеграції ESG-критеріїв, що стають вирішальними для залучення інвестицій та виконання нових регуляторних вимог НБУ («Біла книга 2025»).

В економічній літературі відсутній єдиний консенсус щодо визначення пріоритетних цілей фінансового менеджменту. Проте, оскільки управління фінансами суб'єкта господарювання першочергово здійснюється в інтересах його власників, логічно розглядати головну мету через максимізацію їхнього добробуту (багатства). Цей добробут досягається завдяки постійному зростанню ринкової вартості підприємства та, відповідно, його акцій.

Досягнення цілей і завдань фінансового менеджменту забезпечується через використання відповідного фінансового механізму (Рис. 1.3).

Рис. 1.3. Структура фінансового механізму підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [51]

Досягнення цих цілей забезпечується через фінансовий механізм, елементи якого зазнають трансформації під впливом галузевих і технологічних факторів:

1. *Фінансові інструменти.* Окрім традиційних грошових коштів, векселів та акцій, до інструментарію інтегруються цифрові активи та платформи децентралізованих фінансів (DeFi), що використовують потенціал блокчейну для створення нових механізмів кредитування та торгівлі.

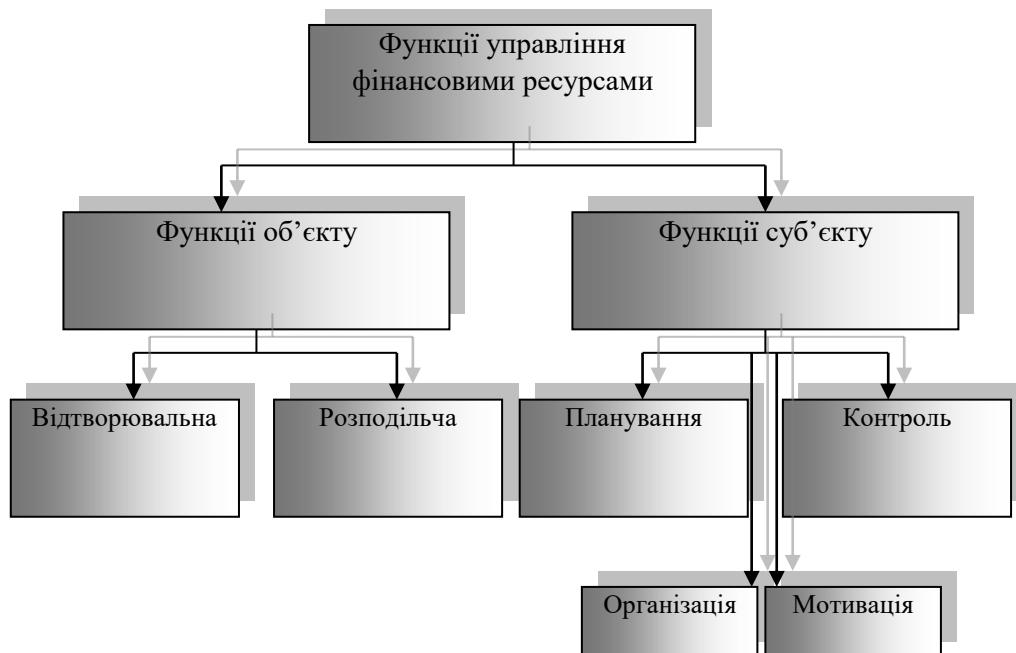
2. *Фінансові методи.* Традиційні методи планування та прогнозування посилюються предиктивною аналітикою на основі Big Data та штучного інтелекту (AI). Це дозволяє скоротити розбіжності між плановими та фактичними показниками та оперативно реагувати на зміни попиту у реальному часі. Особливе місце посідає венчурне фінансування як найбільш ефективна форма забезпечення інноваційних процесів і краудфандинг, що дозволяє валідувати ринковий попит на нові продукти.

3. *Фінансові важелі.* До традиційних важелів (ціна, собівартість,

прибуток, податкові ставки) додаються специфічні галузеві регулятори. Для спиртової галузі у 2025 році критичним важелем стає акцизна політика (підвищення ставок) та нові законодавчі вимоги щодо обов'язкового використання біоетанолу (мінімальна частка 5% в автомобільних бензинах з 1 травня 2025 року). Це створює нові можливості для нарощення доходів спиртових заводів через гарантований попит на внутрішньому ринку.

Функції фінансового менеджменту також еволюціонують. Управлінський контроль переходить до моделі інтелектуальної автоматизації, де більшість фінансових погоджень та перевірка регуляторних норм (compliance) здійснюються алгоритмами AI/ML у реальному часі. Суб'єкт управління трансформується від CFO (контролера наявних ресурсів) до Chief Value Officer (CVO) – стратегічного лідера, орієнтованого на створення довгострокової цінності для всіх стейкхолдерів шляхом синтезу фінансових та нефінансових (ESG) даних.

Класифікація функцій управління фінансовими ресурсами традиційно проводиться з позиції його об'єкта та суб'єкта (Рис. 1.4).

Рис. 1.4. Класифікація функцій управління фінансовими ресурсами

Джерело: побудовано автором на основі [19]

Отже, сучасне управління фінансовими ресурсами – це складна, високотехнологічна система, що базується на принципах варіативності та стратегічної орієнтованості, здатності підприємства функціонувати як «когнітивне підприємство», що швидко адаптується до змін зовнішнього середовища.

1.3. Роль фінансового планування і бюджетування в системі управління фінансовими ресурсами підприємства

Фінансова діяльність підприємства є динамічним процесом, який вимагає обов'язкового врахування перспектив розвитку через стратегічне моделювання. Фінансова стратегія визначає комплекс довгострокових цілей та найбільш ефективні шляхи їх досягнення, хоча й характеризується низьким рівнем деталізації. Ключовим орієнтиром при розробці стратегії є забезпечення самофінансування для розширеного відтворення капіталу.

Фінансову стратегію можна визначити як комплекс довгострокових цілей фінансової діяльності підприємства та вибір найбільш ефективних шляхів їх досягнення. Оскільки фінансова стратегія орієнтована на тривалу перспективу, її стратегічні рішення мають низький рівень деталізації.

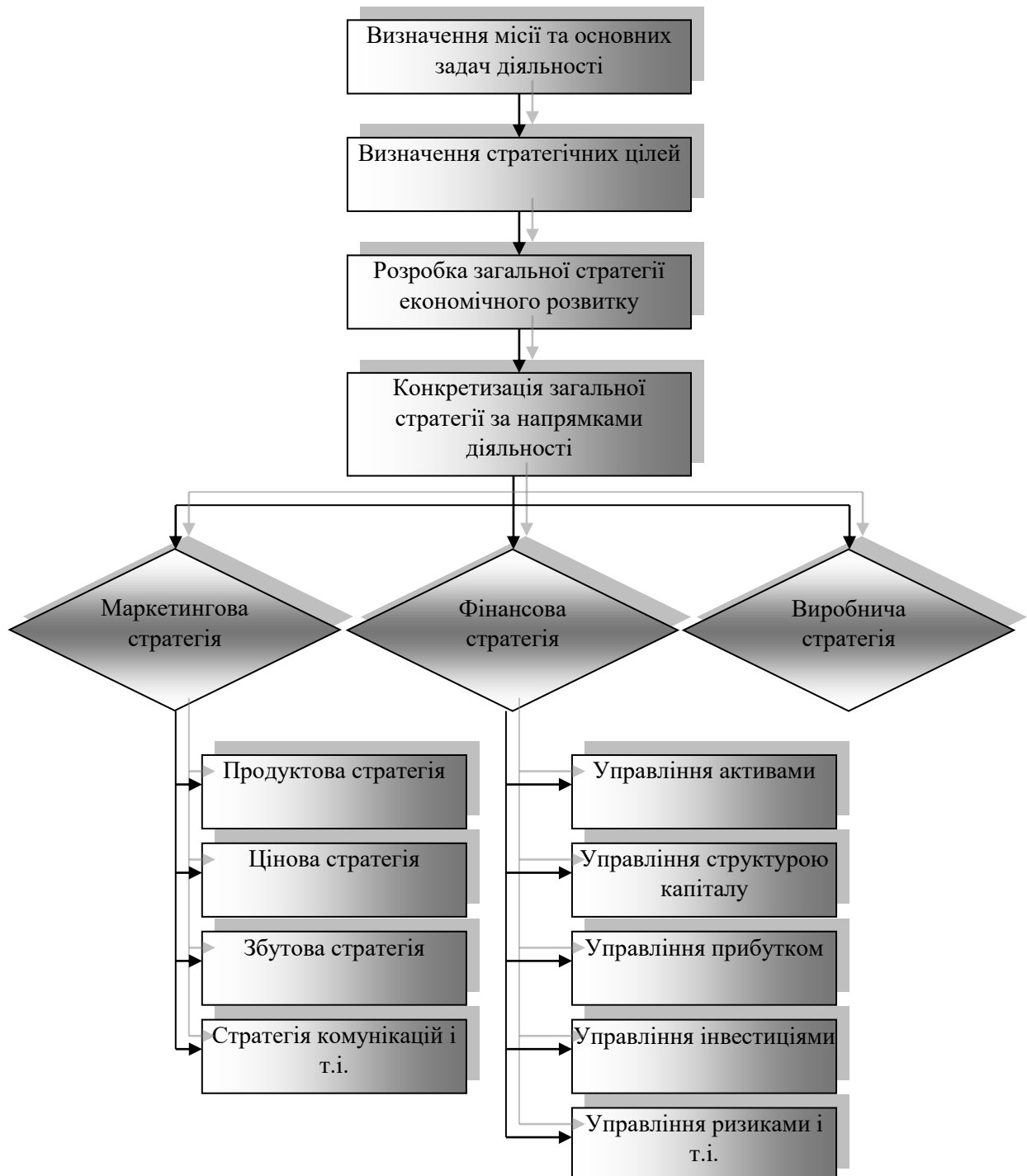
Залежно від рівня фінансової стійкості, суб'єкти господарювання обирають одну з базових стратегій:

1. Подолання нестійкості (виживання) – є актуальним в умовах кризи та гіперінфляції.
2. Підтримка стійкості (стабілізація) – застосовується при нестійких обсягах продажів у стабільних галузях.
3. Розвиток (стійке зростання) – орієнтована на збільшення частки ринку та рентабельності.

Проте в умовах 2024-2025 років межа між стратегією та тактикою стає менш чіткою. Через високу непрогнозованість ситуації в Україні (59,1%

опитаних CEO), тактичні завдання – відшкодування поточних витрат за рахунок доходів та регулювання миттєвих виплат – часто набувають пріоритетного значення.

Місце фінансової стратегії в системі довгострокових планів підприємства проілюстровано на Рис. 1.5.

Рис. 1.5. Місце фінансової стратегії в системі довгострокових планів підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [48; 56]

У межах цих базових стратегій – виживання, стабілізації та розвитку – можуть бути реалізовані різні стратегічні альтернативи управління фінансами, які залежать від загальної економічної стратегії підприємства.

Сучасне управління вимагає переходу до сценарного стратегічного планування, де витрати оцінюються не лише з позиції майбутнього прибутку, а передусім крізь призму формування фінансової стійкості (resilience) до неочікуваних шоків. В умовах ринкової економіки спостерігається тенденція до відходу від загального планування на підприємстві на користь фінансового планування, що передбачає розробку системи бюджетів для окремих структурних підрозділів. Це свідчить про зростання ролі внутрішньо фірмового фінансового планування.

Бюджетне планування включає два основних етапи:

1. Планування – безпосередня розробка бюджетів.
2. Моніторинг (контрольний супровід) – нагляд за фактичним виконанням затверджених бюджетів.

Бюджети, що розробляються, різняться за формою та змістом. Деякі, що описують проміжні операції (наприклад, бюджет виробництва, пов'язаний із закупівлею сировини), містять лише інформацію про витрати. Інші, як-от бюджет продажу, відображають лише доходи. При цьому укрупнені (зведені) бюджети (наприклад, бюджет грошових коштів) інтегрують інформацію як про доходи, так і про витрати. Підприємство має право самостійно обирати форми своїх бюджетів [36].

Значення бюджетування (процесу розробки системи бюджетів) полягає у поліпшенні якості планування, що позитивно впливає на підвищення продуктивності праці персоналу підрозділів та ефективність використання матеріальних і фінансових ресурсів.

Бюджетування спрямоване на вирішення двох ключових завдань:

1. Визначення обсягу та структури витрат, пов'язаних із діяльністю окремих структурних одиниць і підрозділів.
2. Забезпечення фінансового покриття витрат ресурсами.

1. Методи та переваги бюджетування.

Бюджетування може здійснюватися за двома основними напрямками: «знизу догори» та «згори донизу». Метод «знизу догори» (від рівня підрозділів) передбачає активне залучення працівників підрозділів до процесу складання бюджетів. Натомість, при формуванні бюджету «згори донизу» керівництво передає загальний бюджет менеджерам структурних підрозділів для його подальшої деталізації та розробки конкретних рекомендацій [18].

До переваг бюджетного планування належать: надання структурним підрозділам більшої автономії у використанні коштів та економії фонду оплати праці; скорочення непродуктивних витрат робочого часу фінансової служби завдяки мінімізації кількості контрольних параметрів у бюджетах; досягнення режиму суворої економії матеріальних, трудових і фінансових ресурсів підприємства.

2. Фактори впливу та структура процесу.

Процес бюджетування передбачає вибір оптимальних видів та структури бюджетів. При цьому слід враховувати численні фактори впливу, такі як: стадія життєвого циклу продукції, постійні та змінні потреби споживачів, рівень конкуренції, наявність трудових ресурсів, тенденції розвитку технологій, рівень підприємницького та фінансового ризику, потреби та ресурси виробництва, обсяги складських запасів, вартість сировини, маркетингові та рекламні умови, ціноутворення на товари/послуги та моральне старіння продукції.

Процес бюджетування на підприємстві охоплює складання оперативного, фінансового та зведеного (консолідованого) бюджетів, а також управління та контроль за виконанням встановлених бюджетних показників.

3. Роль бюджетів у прийнятті рішень.

Сформовані бюджети повинні надавати керівникам можливість здійснювати порівняльний аналіз фінансової ефективності діяльності різних структурних підрозділів. Вони є підґрунтям для визначення

найперспективніших напрямів подальшого розвитку (наприклад, згортання одних видів бізнесу та активного розвитку інших).

Бюджети є критично важливим елементом для прийняття рішень щодо обсягів фінансування різних бізнес-напрямків із внутрішніх та зовнішніх джерел. Вони забезпечують постійний моніторинг фінансового стану, надаючи керівництву необхідну інформацію для оцінки коректності рішень, прийнятих менеджерами структурних підрозділів, а також для розробки заходів оперативного і стратегічного коригування їхньої діяльності.

Бюджетування як процес розробки системи оперативних фінансових планів зазнає якісної цифрової трансформації. Якщо традиційно бюджет розглядається як короткостроковий кошторис для контролю коштів, то в умовах Індустрії 4.0 він перетворюється на динамічну систему.

1. Перехід до *Rolling Budgeting* (Ковзне планування). Традиційне річне планування стає неефективним через швидку зміну податкового поля (наприклад, податкові зміни від 1 січня 2025 року щодо обов'язкового військового збору та щомісячної звітності для ФОП) та макроекономічну волатильність. Впровадження принципу адаптивності через щомісячне або щоквартальне коригування дозволяє підтримувати режим суворої економії та гнучкості.

2. Інтеграція III та *Big Data* у бюджетний процес. Використання інтелектуальних віртуальних помічників на основі III (станом на січень 2025 року) дозволяє автоматизувати рутинне збирання даних та значно прискорити бюджетні погодження. Предиктивна аналітика на основі *Big Data* дозволяє перетворити бюджет з «історичного документа» на інструмент прогнозування попиту на ресурси та грошові потоки у реальному часі, що мінімізує суб'єктивізм бюджетного регламенту.

3. *ESG-орієнтація.* План капітальних витрат (CAPEX) повинен враховувати витрати на енергоефективність та перехід на екологічні стандарти виробництва.

За змістом та управлінською значимістю бюджети, які застосовуються у фінансовому плануванні, можуть бути розділені на чотири основні групи:

1. Основні бюджети. До цієї категорії належать бюджет доходів і витрат (БДВ), бюджет руху грошових коштів (БРГК, або бюджет Cash Flow), а також розрахунковий бухгалтерський баланс.
2. Операційні бюджети. Включають бюджети, пов'язані з основною діяльністю, наприклад: бюджет продажів, бюджет прямих матеріальних витрат, бюджет адміністративних витрат тощо.
3. Допоміжні бюджети. Сюди відносяться такі плани, як бюджети податків, план капітальних витрат (CAPEX), кредитний план.
4. Спеціальні бюджети. Це бюджети, призначені для конкретних цілей, зокрема: бюджети розподілу прибутку, бюджети окремих інвестиційних проектів і програм.

План дій із формування основного бюджету підприємства, відповідно до загальних цілей та завдань бюджетування, включає такі етапи:

1. Вибір складу бюджетів – визначення конкретних видів бюджетів, які будуть розроблятися на підприємстві.
2. Розмежування витрат – класифікація витрат на прямі (змінні) та накладні (постійні).
3. Визначення критичних витрат – з'ясування частки у структурі собівартості, яка може вважатися оцінною або критичною.
4. Встановлення відповідальності за формування – визначення, які основні та операційні бюджети будуть формуватися для підприємства в цілому, а які – для окремих Центрів фінансового обліку (ЦФО) або видів бізнесу.
5. Визначення періодизації – встановлення часових рамок для різних видів бюджетів.
6. Визначення об'єктів контролю – з'ясування, за якими саме бюджетами необхідно проводити оцінку та контроль відхилень фактичних значень від планових.

Для ефективного бюджетування ключове значення має не лише коректне вирішення методологічних питань та вибір фінансового інструментарію, але й розробка відповідних організаційних процедур. Ці процедури повинні регламентувати всі аспекти взаємодії між структурними підрозділами (центрами фінансових витрат, місцями виникнення витрат чи ЦФО) та вищим керівництвом.

Щоб зменшити суб'єктивізм в управлінні фінансами, необхідно запровадити чіткий порядок – бюджетний регламент. Саме графіки та процедури складання, узгодження, консолідації та затвердження бюджетів, а також графіки складання звітів про їх виконання, аналізу та коригування, перетворюють бюджетування та фінансове планування на ефективну управлінську технологію та інструмент фінансового контролю.

Ефективне бюджетування базується на двох рівнях: деталізованому (підрозділи) та консолідованому (підприємство). Ключові функції системи бюджетів включають:

- прогностична здатність – трансформація планів із натуральних одиниць у фінансові для обґрунтування інвестиційної привабливості;
- синхронізація грошових потоків – контроль дебіторської та кредиторської заборгованості для зниження залишків на рахунках.

У 2025 році критичного значення набуває врахування ESG-факторів у бюджетному процесі. План капітальних витрат (CAPEX) повинен обов'язково враховувати витрати на енергоефективність та виконання кліматичних норм (наприклад, для спиртової галузі – перехід на виробництво біоетанолу згідно з новими стандартами травня 2025 року).

Таким чином, бюджетування стає фундаментом не лише оперативного управління, а й стратегічної «фінансової прозорості» підприємства для зовнішніх інвесторів у період відновлення економіки. Поєднання наукової точності алгоритмів машинного навчання з підприємницькою ініціативою фінансового керівництва забезпечує життєздатність бізнесу в умовах високої невизначеності.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ МИШКОВИЦЬКОГО СПИРТОВОГО ЗАВОДУ

2.1. Техніко-економічна характеристика підприємства

Мишковицький спиртовий завод розміщений в с. Мишковичі Тернопільського району Тернопільської області.

Успішне виробництво та реалізація спирту на заводі завдяки активній роботі інженерів, робітників та працівників управлінського апарату спиртового заводу, які керуються Цивільним кодексом України [67] та іншими законодавчо-нормативними актами.

Економічна робота на заводі спрямовується на прибуткову роботу колективу, що і дає змогу одержувати прибуток протягом останніх років. Мишковицький спиртовий завод має наступні цехи:

1. Спиртовий.
2. Горілчаний.
3. Цех концентрату квасного сусла.
4. Вуглекислотний цех.
5. Парокотельний.
6. Пристанційна база.
7. Лабораторія.

Для виробництва спирту на заводі існує дві схеми: зернова і мелясна. Основною є зернова схема. Обладнання постійно модернізується та замінюється. В даний час все обладнання відповідає сучасним вимогам і технологіям. Обладнання знаходиться в технічно справному стані.

Мелясна схема знаходиться в стані підготовки до запуску. Існуюче обладнання перевірене, потребує дообладнання бродильного відділення для роботи по однопотоковій схемі, а також ремонту поточної лінії з подачі патоки в патокосховище та ремонту бардокомунікацій. Технічний стан,

обладнання спиртового цеху задовільний. Будівельні конструкції заходяться в задовільному стані.

Горілчаний цех побудований господарським способом. Проектна потужність цеху 580,5 тис. грн. Обладнання цеху, будівельні споруди знаходяться в робочому стані.

Цех концентрату квасного суслу побудований на базі існуючого бродильного мелясного відділення. Обладнання цеху знаходиться в робочому стані. Будівельні конструкції цеху знаходяться в задовільному стані.

Вуглекислотний цех працює на відходах виробництва спиртового цеху. Обладнання цеху знаходиться в справному стані. Будівельні конструкції і будівля знаходяться в задовільному стані.

Парокотельний цех неодноразово реконструйований із заміною котлів, переведений на роботу на рідкому паливі. Обладнання знаходиться в робочому стані, будівельні конструкції цеху знаходяться в задовільному стані, потребує ремонту покрівля відділення насосів. Мазутне господарство знаходиться в робочому стані.

Пристанційна база включає відпускне відділення для завантаження спирту в залізничні цистерни та парокотельний цех і мазутне господарство для приймання мазуту по залізниці. Завод має також тупикову залізничну колію завдовжки 250 м. Споруди, будівлі та обладнання знаходяться в робочому стані.

До складу лабораторії входить основна виробнича лабораторія та сировинна лабораторія. Проведений ремонт приміщення основної лабораторії, закуплене необхідне обладнання та посуд. Лабораторія атестована. Вся продукція, яку випускає завод, атестована, при відвантаженні видаються сертифікати відповідності.

Завод використовує електроенергію зі сторони. Для подачі електроенергії є дві лінії: повітряна і кабельна. В окремому приміщенні розміщені трансформатори та щитова.

Встановлена резервна дизельна установка, яка забезпечує повністю-

потреби виробництва і включається в систему автоматично. Технічний стан будівель та обладнання-допоміжних служб (механічна майстерня, будівельна дільниця, спиртосховище) знаходиться в задовільному стані.

Виробнича діяльність заводу пов'язана з технічною службою задовільна. Обслуговуючий персонал всіх цехів технічно навчений, проходить перепідготовку згідно з вимогами, на робочих місцях є виробничі інструкції. Інженерно-технічний персонал пройшов навчання з охорони праці та склав іспити згідно з вимогами. Всі інженерно-технічні працівники мають технічну освіту і достатній досвід роботи.

1. Склад та структура основних фондів.

У процесі проведення техніко-економічної характеристики, зокрема, спиртового заводу, аналіз основних фондів займає ключове місце. Основні фонди традиційно поділяються на виробничі (основні засоби, безпосередньо задіяні у виробництві) та невиробничі. При їх аналізі першочергово необхідно розрахувати середньорічну вартість та проаналізувати динаміку її змін за певний період.

2. Стан та зношення.

Аналіз стану основних засобів проводиться на підставі даних першого розділу активу бухгалтерського балансу, головним чином шляхом розрахунку коефіцієнта спрацювання (зносу) основних засобів. Як допоміжні індикатори доцільно проаналізувати коефіцієнти вибуття та оновлення основних засобів.

3. Показники використання.

Усі показники використання основних засобів поділяються на дві основні групи:

1. показники екстенсивного використання:
2. показники інтенсивного використання: За наявності інформації аналізують також склад і використання виробничих і допоміжних площ (табл. 2.1).

Аналіз використання основних засобів на Мишковицькому спиртзаводі

Показники	Роки			Відхилення 2024 до 2022
	2022	2023	2024	
1. Обсяг товарної продукції, тис. грн.	13124	13514	17841	+4717
2. Середньорічна вартість основних виробничих засобів, тис. грн.	13313	14765	16663	+3350
3. Виробничі площі, м ²	13200	13230	13250	+50
4. Кількість обладнання, одиниць	75	80	80	+5
5. Кількість годин, відпрацьованих усіма видами обладнання за рік	150000	132300	140000	-10000
6. З них у одну зміну	100000	94500	95000	-5000
Розрахункові показники				
7. Фондовіддача, грн. (1:2)	0,99	0,92	1,07	+0,08
8. Кількість годин, відпрацьованих одиницею обладнання за рік (5:4)	2000	1654	1750	-250
9. Випуск продукції на одиницю площі, грн./м ² (1:3)	994	1021	1346	+352
10. Середньорічний виробіток одиниці обладнання, грн. (1:4)	174987	168925	223013	+48026
11. Середній виробіток за 1 виробничу годину, грн. (1:5)	87,5	102,1	127,4	+39,9
12. Коефіцієнт змінності (5:6)	1,50	1,40	1,47	-0,03

Джерело: побудовано на основі даних підприємства

Як свідчать дані табл. 2.1 обсяг товарної продукції за 2022-2023 рр. майже не змінився. Однак в 2024 році відбулося значне зростання обсягу товарної продукції – на 4717 тис. грн. порівняно з 2022 роком і зросла середньорічна вартість основних виробничих засобів.

Збільшення кількості обладнання призвело до зменшення кількості годин, відпрацьованого ним за рік, а, отже, і до зменшення кількості годин, відпрацьованих одиницею обладнання в 2023 р. Оскільки збільшення товарної продукції випереджало збільшення кількості виробничих площ, то показник випуску продукції на одиницю площі також зріс.

Дещо зменшився середньорічний виробіток одиниці обладнання в 2023 р. за рахунок збільшення числа обладнання, темпи росту якого випереджають темпи росту обсягу товарної продукції, за рахунок чого і пройшло зниження. Проте, за рахунок зменшення кількості відпрацьованих обладнанням годин протягом 2022-2024 рр. збільшився показник середньорічного виробітку за 1 виробничу годину. Знизився коефіцієнт змінності, оскільки менша кількість обладнання використовувалась у дві зміни.

Особливу увагу завжди звертають на розрахунки та аналіз показника фондівіддачі (фондомісткості продукції). Необхідно проаналізувати тенденції її зміни і вивчити фактори, які на неї впливають.

За даними табл. 2.1 покажемо розрахунок впливу факторів на обсяг товарної продукції в 2024 році порівняно з 2022 роком.

1. Зміна кількості обладнання:

$$5 \times 2000 \text{ год} \times 87,5 \text{ грн./год} = 875000 \text{ грн.}$$

2. Зміна кількості годин, відпрацьованих одиницею обладнання за рік:

$$- 250 \text{ год} \times 80 \times 87,5 \text{ грн. / год} = - 175000 \text{ грн.}$$

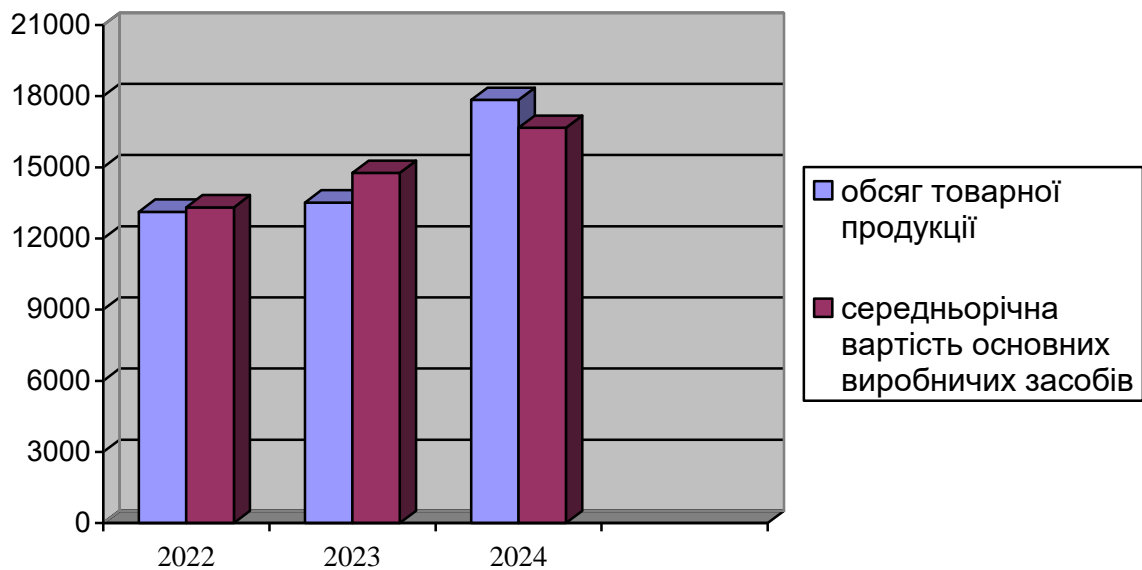
3. Зміна середнього виробітку за одну виробничу годину:

$$39,9 \text{ грн./год} \times 1750 \text{ год} \times 80 = 5586000 \text{ грн.}$$

Разом: 4711000 грн.

Аналіз використання основних засобів (Табл. 2.1) виявив ключове протиріччя в управлінні ресурсами: підприємство продемонструвало значне зростання інтенсивного використання активів (фондовіддача зросла з 0,99 до 1,07 грн./грн., а середній виробіток за 1 годину зріс на 45,6% з 87,5 до 127,4 грн. за годину), що свідчить про успішну модернізацію обладнання. Проте, незважаючи на позитивний ефект від технологічного фактору (що забезпечив приріст продукції на 5586 тис. грн. у 2024 р.), спостерігається зниження екстенсивного використання, про що свідчить падіння коефіцієнту змінності з 1,50 до 1,47 і скорочення кількості годин, відпрацьованих одиницею обладнання (-250 год). Це вказує на наявність значних резервів у кращому завантаженні потужностей, які залишаються недовикористаними.

Динаміку основних економічних показників Мишковицького спиртового заводу покажемо на Рис. 2.1.

Рис. 2.1. Динаміка основних економічних показників Мишковицького спиртзаводу, тис. грн.

Джерело: побудовано на основі фінансової звітності підприємства

Людські ресурси є фундаментом виробничого процесу, тому аналітична оцінка штату передбачає порівняння фактичної чисельності з плановою для виявлення причин відхилень. Окрім кількісних показників, критичне значення має дослідження якісного складу: кваліфікації, стажу та вікової структури. Для запобігання стагнації кадрів, що часто спостерігається на державних підприємствах, необхідно забезпечувати динамічне оновлення колективу шляхом залучення молодих спеціалістів та управління ротацією працівників пенсійного віку.

Проаналізуємо стан людських ресурсів підприємства на підставі даних табл. 2.2.

Як свідчать дані табл. 2.2, середньооблікова чисельність працюючих за останні три роки не змінювалась.

Стан та показники руху людських ресурсів на підприємстві

Показники	Роки			Відхилення 2024 до 2022, %
	2022	2023	2024	
Середньоспискова чисельність працівників – всього, чол.	214	214	214	100
з них: - виробничо-промислового персоналу	174	175	175	101
- адмінперсоналу	40	39	39	98
Кількість вибулих працівників – всього, чол.	3	5	5	167
з них: - з поважних причин	2	3	3	150
- без поважних причин	1	2	2	200
Кількість прибулих працівників – всього	3	5	5	167
Коефіцієнт плинності кадрів, %	0,5	0,9	0,9	+0,4

Джерело: побудовано на основі звітності підприємства

Зміни відбулись лише в середньому в структурі працюючих: на 1 чоловіка зростає чисельність виробничо-промислового персоналу, а адміністративного, навпаки, зменшилась за рахунок скорочення однієї ставки в бухгалтерії. Показники руху трудових ресурсів Мишковицького спиртового заводу характеризуються відносною стабільністю. Навіть показник плинності кадрів на підприємстві достатньо низький (його зміна складає всього +0,4).

Проаналізуємо показники використання робочого часу Мишковицького спиртового заводу в табл. 2.3.

Як свідчать дані Табл. 2.3, трудова дисципліна на підприємстві у 2023-2024 роках покращилася порівняно з 2022 роком. На це вказує збільшення робочих днів на 2% та скорочення неявок із поважних причин на 24%.

Показники використання робочого часу

Показники	Роки			Відхилення, 2024 до 2022, %
	2022	2023	2024	
1. Тривалість робочого періоду, дні	326	334	334	102
- явочні дні	192	238	238	124
- неявка з причин, передбачених законодавством	34	26	26	76
- неявка з причин непрацездатності	68	46	46	68
- неявка без причин	32	24	24	75
2. Тривалість робочого дня (зміни)				
- величина нормативного робочого тижня, год.	40	40	40	100
- час простоїв, год.	7	5	5	71
- час надурочних робіт, год.	3	2	2	67

Джерело: побудовано на основі звітності підприємства

Позитивна динаміка зумовлена зменшенням кількості днів за листками непрацездатності на 32% і неявок без поважних причин на 25%. Час простоїв скоротився на 29%, що свідчить про поліпшення забезпечення сировиною (особливо важливого для спиртового заводу). Як наслідок, зменшився час надурочних робіт – на 33%. Усі ці фактори позитивно впливають на загальну господарську діяльність досліджуваного підприємства.

Проаналізуємо показники використання людських ресурсів на Мишковицькому спиртовому заводі в табл. 2.4.

Аналізуючи дані табл. 2.4, почнемо з оцінювання виробітку одного працівника в грошовому вимірі – даний показник за всіма параметрами збільшився.

Дані для аналізу людських факторів

Показники	Роки			Відхилення 2024 до 2022	
	2022	2023	2024	(+,-)	%
1. Товарна продукція, тис. грн.	13124	13514	17841	+4717	135,94
2. Кількість працівників заводу, осіб	214	214	214	0	100,00
3. З них робітників	174	175	175	+1	100,57
4. Загальна кількість відпрацьованих усіма робітниками:					
а) людино-днів	33000	29400	29400	-3600	89,09
б) людино-годин	264000	220500	220500	-43500	83,52
Розрахункові показники					
5. Кількість відпрацьованих днів одним робітником (4а : 3)	190	168	168	-22	88,42
6. Тривалість робочого дня (4б : 4а), год.	8,0	7,5	7,5	-0,5	93,75
7. Середня кількість годин, відпрацьованих одним робітником (4б : 3)	1517	1260	1260	-257	83,06
8. Середньорічний виробіток, грн.					
а) одного працівника (1 : 2)	61327	63150	83369	+22042	135,94
б) одного робітника (1 : 3)	75425	77223	101949	+26524	135,17
9. Середньоденний виробіток одного робітника (1 : 4а), грн.	368	460	607	+209	152,51
10. Середньогодинний виробіток одного робітника (1 : 4б), грн.	50	61	81	+31	162,00
11. Питома вага робітників у складі промислово-виробничого персоналу (3 : 2) x 100, %	81,31	81,78	81,78	+0,47	X

Джерело: побудовано на основі даних підприємства

Більш, як на 35% збільшився середньорічний виробіток на 1 робітника.

На 52,51% збільшився середньоденний виробіток на 1 робітника, на 62% - середньогодинний виробіток на 1 робітника. Причиною такого підвищення стало збільшення товарної продукції на 35,94% та стабільна кількість працюючих на підприємстві.

На підставі даних табл. 2.4 зробимо розрахунок впливу факторів на відхилення фактичної продуктивності праці від планової:

1) зміна питомої ваги робітників у складі промислово-виробничого персоналу:

$$0,47 \times 75425 : 100 = +354,5 \text{ (грн.)};$$

2) зміна середньорічного виробітку одного робітника

$$26524 \times 81,78 : 100 = +21691,3 \text{ (грн.)}.$$

Разом: +22045,8 грн.

На останній фактор, у свою чергу, вплинули такі фактори:

а) зміна кількості відпрацьованих днів одним робітником:

$$-22 \times 8 \times 50 = - 8800 \text{ (грн.)};$$

б) зміна тривалості робочого дня:

$$-0,5 \times 168 \times 50 = - 4200 \text{ (грн.)};$$

в) зміна середньогодинного виробітку одного робітника:

$$31 \times 168 \times 7,5 = +39060 \text{ (грн.)}.$$

Разом: +26060 грн.

Резервами зростання середньорічного виробітку одного робітника є подолання негативного впливу факторів а) та б) - 13000 грн., а резерв підвищення середньорічної продуктивності праці одного працюючого складатиме 10276,9 грн. ($13000 \times 0,8178 - 354,5$).

Таким чином, аналіз трудових ресурсів свідчить про позитивну оцінку їх використання. Але слід обов'язково звернути увагу на недоліки в їх використанні і наявності резервів.

Проаналізуємо обсяги виробництва продукції Мишковицького спиртового заводу в Табл. 2.5.

Обсяги виробництва продукції Мишковицького спиртового заводу

Показники	Роки					
	2020	2021	2022	2023	2024	2024 до 2020, %
Виробництво товарної продукції, тис. дал	530	480	460	464	521	98
Відсоток до попереднього року	100	91	96	101	112	-12 пп
Відсоток до 2020 року	100	91	87	88	98	X

Джерело: побудовано на основі даних підприємства

Дані табл. 2.5 показують, що обсяги виробництва продукції протягом 2020-2022 рр. невпинно знижувалися і становили у 2022 р. 87% від того, що було у 2020 р. Водночас можна стверджувати, що темпи зниження виробництва в останні два роки сповільнилися.

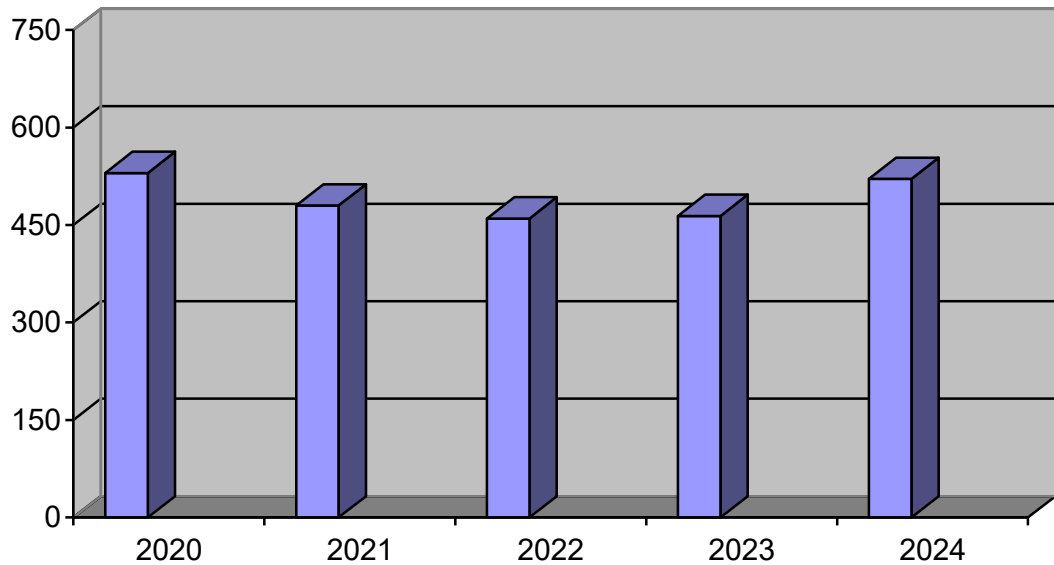
Так, починаючи з 2023 р., Мишковицький спиртовий завод почав нарощувати обсяги виробництва і на кінець 2024 р. майже вийшло на показник 2020 р.

При аналізі динаміки обсягів виробництва необхідно обов'язково ідентифікувати фактори, які спричинили цю тенденцію, розділивши їх на зовнішні (що діяли на загальнонаціональному рівні) та внутрішні.

Наприклад, спиртове виробництво могло зазнати спаду через нестачу інвестицій, спричинену загальною економічною кризою в Україні. Це є типовим зовнішнім (екзогенним) фактором.

Водночас, внутрішні (ендогенні) фактори також вимагають пильної уваги. На обсяги виробництва помітно впливають усі заходи, спрямовані на розвиток спеціалізації та кооперації на підприємстві.

Динаміку виробництва товарної продукції Мишковицького спиртового заводу покажемо на Рис. 2.2.

Рис. 2.2. Динаміка виробництва товарної продукції на Мишковицькому спиртозаводі, тис. дал

Джерело: побудовано на основі даних підприємства

Одним із важливих напрямів деталізації обсягу випуску продукції є вивчення його в асортиментно-структурному аспекті.

У табл. 2.6 наведено дані про виконання плану з асортименту Мишковицького спиртового заводу.

Розрахунок показників виконання плану з асортименту здійснюють трьома способами.

Перший має назву «спосіб найменшого числа», суть якого полягає у виборі меншої із трьох сум, тобто береться фактична сума, але за умови, якщо вона не перевищує планове завдання.

В табл. 2.6 ці залікові суми разом становлять 980 тис. грн. Звідси коефіцієнт асортиментності дорівнює:

$$K_{ac} = \frac{980}{1040} = 0,94.$$

За другим способом беруть як загальний показник найменший серед усієї продукції відсоток виконання плану, тобто 81% (коефіцієнт - 0,81).

Виконання плану виробництва з асортименту

Вид продукції	Випуск продукції, тис. грн.				Зараховується у виконання плану 2024 р., тис. грн.
	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Зміни 2024 до 2022, %	
Спирт ректифікат	550	570	590	107	550
Концентрат квасного сусла	320	300	260	81	260
Вуглекислота	50	70	80	160	50
Горілчані вироби	120	140	160	133	120
Разом	1040	1080	1090	105	980

Джерело: побудовано на основі даних підприємства

Третій спосіб пропонує знаходити співвідношення кількості продукції з повним виконанням плану й кількості планових позицій. Цей показник пов'язаний із номенклатурою продукції, звідси і його назва – коефіцієнт номенклатурності:

$$K_n = \frac{3}{4} = 0,75.$$

Отже, за всіма способами план з асортименту не виконано, про що свідчать розраховані коефіцієнти (оскільки вони менше одиниці).

2.2. Аналіз фінансового стану Мишковицького спиртового заводу

Фінансовий стан підприємства являє собою інтегральний показник його фінансової конкурентоспроможності. Це відображає його здатність бути кредитоспроможним, підтримувати платоспроможність та своєчасно

виконувати зобов'язання перед державою, фінансовими установами та іншими контрагентами.

Для проведення аналізу фінансового стану конкретного підприємства (у нашому випадку – Мишковицького спиртового заводу) необхідно проаналізувати динаміку змін вартості активів та пасивів, використовуючи дані бухгалтерського балансу (Табл. 2.7).

Як основу для такого аналізу будуть використані показники фінансової звітності підприємства (форми №1-3) станом на кінець кожного звітного року.

Протягом трьох останніх років відбувались зміни вартості активів та, відповідно, пасивів підприємства. Так в 2023 році вартість майна підприємства зменшилась порівняно з рівнем 2022 року на 343,0 тис. грн., або на 2,62%, а за 2024 рік вартість майна підприємства збільшилась на 3036,7 тис. грн., або на 23,79% порівняно з рівнем 2023 року.

Крім того, протягом всіх трьох років спостерігається тенденція збільшення вартості основних коштів та відповідного збільшення необоротних коштів підприємства.

Визначимо зміни, які відбулись в структурі майна спиртового заводу за досліджуваний період:

- 1) частка необоротних активів збільшилась в 2023 році на 9,8%, а в 2024 році зменшилась на 13,0%;
- 2) частка оборотних коштів, відповідно, зменшилась в 2023 році на 10,5%, а в 2024 році збільшилась на 15,1%.

При цьому слід відзначити, що необоротні кошти займають більшу частку активів спиртового заводу, що підтверджує належність підприємства до виробничої сфери діяльності.

В структурі оборотних коштів також відбулись зміни:

- 1) частка запасів та затрат в 2023 році зменшилась на 1,9%, а в 2024 році – збільшилась на 18,1%;
- 2) частка дебіторської заборгованості зменшилась в 2023 році на 10,4%, а в 2024 році – на 1,5%;
- 3) частка грошових коштів збільшилась на 1,8% в 2023 році та зменшилась на 1,9% – в 2024 році.

Зміни в структурі майна підприємства свідчать про підвищення його ділової активності в 2023 році. Про це свідчать зміни, що відбулися в структурі оборотних активів, які свідчить про підвищення їх мобільності. Про це свідчить зменшення частки запасів в структурі майна підприємства.

Аналіз пасиву балансу спиртового заводу дозволяє виявити зміни, які відбулись за досліджуваний період у структурі джерел його коштів (див. Табл. 2.7).

В структурі джерел коштів відбулись такі зміни:

- 1) частка власних коштів зменшилась в 2024 році на 13,1%, а в 2023 році – збільшилась на 1,5%;
- 2) частка позикових коштів збільшилась в 2024 році на 13,1% та зменшилась на 1,5% – в 2023 році;
- 3) в тому числі частка короткострокових зобов'язань збільшилась на 6,0% в 2024 році та зменшилась на 1,6% – в 2023 році;
- 4) частка кредиторської заборгованості збільшилась в 2023 році на 2,0% та на 4,6% – в 2024 році.

Результати аналізу структури пасивів (Табл. 2.7) свідчать про позитивні зрушення у джерелах фінансування: зростання частки власного капіталу на фоні скорочення зовнішніх запозичень зміцнило фінансову незалежність та автономію підприємства. Паралельно відбулася оптимізація структури майна – зниження обсягу запасів у 2023-2024 рр. підвищило мобільність активів. Утім, попри формальне покращення стійкості через капіталізацію, завод зіткнувся з критичним дефіцитом високоліквідних коштів.

Більш повну оцінку стану фінансової діяльності спиртового заводу можна зробити за допомогою аналізу коефіцієнтів.

Для оцінки фінансової стійкості розрахуємо такі показники.

Для аналізу фінансової стійкості та стабільності розрахуємо показники:

1. Коефіцієнт автономії (незалежності або коефіцієнт концентрації власного капіталу) за формулою:

$$K_a = \frac{BK}{\sum A}, \quad (2.1)$$

де BK - сума власних коштів;

$\sum A$ - сума активів підприємства.

Коефіцієнт автономії становив:

в 2022 році: $K_a(2022) = 9423,9 / 13108,3 = 0,72$

в 2023 році: $K_a(2023) = 9373,7 / 12765,3 = 0,73$

в 2024 році: $K_a(2024) = 9529,0 / 15802,0 = 0,60$.

Нормативне значення показника $K_a > 0,5 - 0,7$.

Коефіцієнт фінансової незалежності знаходиться в межах нормативного значення у всіх трьох періодах. Висока частка власних коштів в активах спиртзаводу є позитивним моментом для підприємства та свідчить про високий рівень його фінансової стійкості та стабільності.

2. Коефіцієнт співвідношення позичкових та власних коштів (коефіцієнт фінансового ризику) визначимо за формулою:

$$K_c = \frac{ПК}{BK} \quad (2.2)$$

де ПК - позикові кошти.

Коефіцієнт фінансового ризику становив:

в 2022 році: $K_c(2022) = 2333,2 / 9423,9 = 0,25$

в 2023 році: $K_c(2023) = 2070,9 / 9373,7 = 0,22$

в 2024 році: $K_c(2024) = 3500,0 / 9529,0 = 0,37$.

Нормативне значення коефіцієнту співвідношення позичкових і власних коштів: $K_c < 1$.

Розраховані коефіцієнти заборгованості в межах нормативного значення (менші за одиницю), що свідчить про високий рівень фінансової стійкості спиртзаводу та про невисокий ступінь фінансового ризику.

3. Коефіцієнт реальної вартості майна визначимо за формулою:

$$\text{Кр.в.м.} = \frac{\text{ВОЗ} - \sum A_{\text{м.}}}{\sum A} \quad (2.3)$$

де ВОЗ – вартість основних засобів;

$\sum A_{\text{м.}}$ – сума нарахованої амортизації.

Коефіцієнт реальної вартості майна становив:

в 2022 році: $\text{Кр.в.м. (2022)} = (13312,6 - 5222,0) / 13108,3 = 0,617$

в 2023 році: $\text{Кр.в.м. (2023)} = (14764,9 - 6048,3) / 12765,3 = 0,683$

в 2024 році: $\text{Кр.в.м. (2024)} = (16663,0 - 7298,0) / 15802,0 = 0,593$.

Розраховані коефіцієнти свідчать про те, що реальне майно складало 61,7% вартості активів підприємства в 2022 році, 68,3% - в 2023 році та 59,3% - в 2024 році. Збільшення коефіцієнту реальної вартості майна свідчить про підвищення рівня фінансової стійкості та фінансової незалежності спиртового заводу.

4. Коефіцієнт фінансової залежності визначимо за формулою:

$$\text{Кф.з.} = \frac{\sum A}{\text{БК}} \quad (2.4)$$

Коефіцієнт фінансової залежності становив:

в 2022 році: $\text{Кф.з. (2022)} = 13108,3 / 9423,9 = 1,391$

в 2023 році: $\text{Кф.з. (2023)} = 12765,3 / 9373,7 = 1,362$

в 2024 році: $\text{Кф.з. (2024)} = 15802,0 / 9529,0 = 1,658$.

Нормативне значення показника $\text{Ка} > 1$.

Коефіцієнт фінансової залежності досягає нормативного значення. При цьому зменшення показника в 2005 році свідчить про підвищення рівня фінансової незалежності спиртового заводу.

5. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу визначимо за формулою:

$$K_{к.з.к.} = \frac{ЗК}{\sum A} \quad (2.5)$$

де ЗК – вартість залученого капіталу.

Коефіцієнт концентрації залученого капіталу становив:

в 2022 році: $K_{к.з.к.} (2022) = 3684,4 / 13108,3 = 0,281$

в 2023 році: $K_{к.з.к.} (2023) = 3391,6 / 12765,3 = 0,266$

в 2024 році: $K_{к.з.к.} (2024) = 6273,0 / 15802,0 = 0,397$.

Підвищення коефіцієнту концентрації залученого капіталу в 2024 році свідчить про збільшення частки позикових коштів в активах підприємства, та про зниження рівня фінансової незалежності підприємства. Зміни показника в 2023 році свідчать про незначне підвищення рівня фінансової незалежності.

Показники, що характеризують фінансову стійкість спиртового заводу, зведемо до табл. 2.8.

Таблиця 2.8

**Показники фінансової стійкості та фінансової незалежності
Мишковицького спиртового заводу**

№ п/п	Найменування показника	Норма- тивне значення	Роки		
			2022	2023	2024
1	Коефіцієнт автономії (незалежності або коефіцієнт концентрації власного капіталу)	0,5 – 0,7	0,72	0,73	0,60
2	Коефіцієнт співвідношення позичкових та власних коштів (коефіцієнт фінансового ризику)	< 1	0,25	0,22	0,37
3	Коефіцієнт реальної вартості майна	-	0,617	0,683	0,593
4	Коефіцієнт фінансової залежності	> 1	1,391	1,362	1,658
5	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	-	0,281	0,266	0,397

Джерело: побудовано на основі звітності підприємства

За даними табл. 2.8 можна зробити висновок про підвищення рівня фінансової стійкості та фінансової стабільності спиртового заводу в 2023 р.

Аналіз платоспроможності та ліквідності Мишковицького спиртового заводу проведемо за допомогою показників:

1. Маневреність грошових коштів визначимо за формулою:

$$\text{Мг.к.} = \frac{\text{ГК}}{\text{ВК}} \quad (2.6)$$

де ГК- грошові кошти,

ВК – власний капітал.

Маневреність грошових коштів становила:

в 2022 році: Мг.к. (2022) = 18,1 / 9423,9 = 0,002

в 2023 році: Мг.к. (2023) = 237,9 / 9373,7 = 0,025

в 2024 році: Мг.к. (2024) = 1,0 / 9529,0 = 0,0001.

В 2022 році відбулось зменшення показника, що свідчить про зниження рівня маневреності грошових коштів. Зменшення показника в кінці 2024 року свідчить про ще більше зниження маневреності грошових коштів спиртового заводу, що пов'язано з зменшенням суми грошових коштів та одночасним збільшенням власного капіталу підприємства.

2. Загальний коефіцієнт покриття визначимо за формулою:

$$\text{Кп} = \frac{\text{ГК} + \text{КФІ} + \text{ДЗ} + \text{ТМЗ}}{\text{КЗ}} \quad (2.7)$$

де КФІ – короткострокові фінансові інвестиції;

ТМЗ – товарно-матеріальні запаси, крім витрат майбутніх періодів;

ДЗ – сума дебіторської заборгованості;

КЗ – короткострокові (поточні) зобов'язання.

Загальний коефіцієнт покриття становив:

в 2022 році: Кп (2022) = 4300,7 / 3684,4 = 1,167

в 2023 році: Кп (2023) = 2847,1 / 3391,6 = 0,839

в 2024 році: Кп (2024) = 5917,0 / 6273,0 = 0,943.

Нормативне значення показника $\text{Кп} \geq 2 - 2,5$.

Загальний коефіцієнт не досягає нормативного значення в жодному з досліджуваних періодів, але протягом трьох років спостерігається збільшення значення показника. Отже, рівень загальної платоспроможності спиртового заводу постійно збільшувався та його значення поступово наближається до нормативного.

3. Коефіцієнт покриття проміжний (коефіцієнт швидкої ліквідності) визначимо за формулою:

$$\text{Кп.пр.} = \frac{ГК + КФІ + ДЗ}{КЗ} \quad (2.8)$$

Нормативне значення показника $\text{Кп.пр.} \geq 1$.

Коефіцієнт покриття проміжний становив:

в 2022 році: $\text{Кп.пр. (2022)} = (2650,2) / 3684,4 = 0,719$

в 2023 році: $\text{Кп.пр. (2023)} = (1480,0) / 3391,6 = 0,436$

в 2024 році: $\text{Кп.пр. (2024)} = (1373,0) / 16273,0 = 0,219$.

Як видно з розрахунку коефіцієнт покриття проміжний або швидкої ліквідності також не досягає нормативного значення. Отже, спиртзавод має незадовільний рівень ліквідності. Постійне зниження показника протягом трьох звітних періодів свідчить про погіршення рівня швидкої ліквідності спиртового заводу.

4. Коефіцієнт абсолютної ліквідності визначимо за формулою:

$$\text{Ка.л.} = \frac{ГК}{КЗ} \quad (2.9)$$

Коефіцієнт абсолютної ліквідності становив:

в 2022 році: $\text{Ка.л. (2022)} = 18,1 / 3684,4 = 0,005$

в 2023 році: $\text{Ка.л. (2023)} = 237,9 / 3391,6 = 0,070$

в 2024 році: $\text{Ка.л. (2024)} = 1,0 / 6273,0 = 0,0002$.

Нормативне значення показника $\text{Ка.л.} \geq 0,2 - 0,25$.

Розраховані показники мають значення значно нижчі за нормативне у всіх трьох досліджуваних періодах. Крім того, спостерігається зменшення показника в 2024 р., що свідчить про зниження рівня абсолютної ліквідності спиртового заводу.

Незважаючи на високий рівень фінансової стійкості, що підтверджується коефіцієнтом автономії (0,60-0,73), який перебуває в межах нормативу, критичну стурбованість викликає стан ліквідності та платоспроможності підприємства (Табл. 2.9).

Таблиця 2.9

**Показники ліквідності та платоспроможності Мишковицького
спиртового заводу**

№ п/п	Найменування показника	Нормативне значення	2022 рік	2023 рік	2024 рік
1	Маневреність грошових коштів	-	0,002	0,025	0,0001
2	Загальний коефіцієнт покриття	2 – 2,5	1,167	0,839	0,943
3	Коефіцієнт покриття проміжний	> 1	0,719	0,436	0,219
4	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2 – 0,25	0,005	0,070	0,0002

Джерело: побудовано на основі звітності підприємства

За даними табл. 2.9 можна зробити загальні висновки щодо низького рівня загальної платоспроможності та ліквідності спиртового заводу.

Аналіз виявив критичний дисбаланс: при високому рівні фінансової стійкості (коефіцієнт автономії 0,60-0,73) завод демонструє катастрофічно низьку ліквідність. Коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2024 році становив 0,0002 при нормативі 0,2-0,25. У 2024 році держава приватизувала завод за 23 млн грн, що значно нижче потенційної ринкової вартості (50-80 млн грн) через гострий дефіцит обігових коштів. Це свідчить про гостру нездатність підприємства покривати поточні (короткострокові) зобов'язання за рахунок найбільш ліквідних активів (грошові кошти та еквіваленти), що створює значний операційний ризик у короткостроковій перспективі. Така ситуація,

що характеризується високою капіталізацією (виробнича сфера) при гострому дефіциті обігових коштів, вимагає негайного фінансового втручання, спрямованого на управління грошовими потоками.

Рівень ділової активності можна визначити за допомогою показників:

1. Загальне обертання капіталу визначимо за формулою:

$$\text{ОБз.} = \frac{\text{ЧВР}}{\sum A} \quad (2.10)$$

де ЧВР – чиста виручка від реалізації продукції.

Загальне обертання капіталу складало:

в 2022 році :

$$\text{ОБз. (2022)} = 12644,5 / 13108,3 = 0,965$$

в 2023 році:

$$\text{ОБз. (2023)} = 12981,5 / 12765,3 = 1,017$$

в 2024 році:

$$\text{ОБз. (2024)} = 16938,0 / 15802,0 = 1,072.$$

Розраховані показники свідчать, що в 2022 році капітал спиртового заводу робив 0,965 обертів за рік, в 2023 році – 1,072 оберти за рік, а в 2024 році цей показник збільшився до 1,072 обертів, що свідчить про значне підвищення ділової активності спиртзаводу в 2024 р. та незначне підвищення ділової активності в 2023 р.

2. Обертання оборотних коштів визначимо за формулою:

$$\text{ОБоб.к.} = \text{ЧВР} / \text{Об.К.} \quad (2.11)$$

де Об.К. – сума оборотних коштів.

Обертання оборотних коштів складало:

в 2022 році:

$$\text{ОБоб.к. (2022)} = 12644,5 / (4300,7 + 464,5) = 2,7$$

в 2023 році:

$$\text{ОБоб.к. (2023)} = 12981,5 / (2847,1 + 532,8) = 3,8$$

в 2024 році:

$$\text{ОБоб.к. (2024)} = 16938,0 / (5917,0 + 336,0) = 2,7.$$

Розраховані показники свідчать, що в 2022 році оборотні кошти підприємства робили 2,7 обертів за рік, в 2023 році – 3,8 обертів за рік, а в 2024 році цей показник знову знизився до 2,7 обертів, що свідчить про зниження ділової активності спиртового заводу в 2024 році та підвищення в 2023 році.

3. Обертання матеріальних оборотних коштів визначимо:

$$\text{ОБм.к.} = \text{ЧВР} / \text{З} \quad (2.12)$$

де З – вартість матеріальних запасів.

Обертання матеріальних оборотних коштів складало:

в 2022 році:

$$\text{ОБм.к. (2022)} = 12644,5 / 1650,5 = 7,7$$

в 2023 році:

$$\text{ОБм.к. (2023)} = 12981,5 / 1367,0 = 9,5$$

в 2024 році:

$$\text{ОБм.к. (2024)} = 16938,0 / 4544,0 = 3,7.$$

Розраховані показники свідчать, що в 2022 році матеріальні оборотні кошти спиртового заводу робили 7,7 обертів за рік, в 2023 році – 9,5, а в 2024 році цей показник зменшився до 3,7 обертів, що свідчить про значне зниження ділової активності підприємства в 2024 році та підвищення її рівня в 2023 році.

4. Обертання дебіторської заборгованості визначимо за формулою:

$$\text{ОБд.з.} = \text{ЧВР} / \text{ДЗ} \quad (2.13)$$

де ДЗ – вартість дебіторської заборгованості.

Обертання дебіторської заборгованості складало:

в 2022 році:

$$\text{ОБд.з. (2022)} = 12644,5 / 2632,1 = 4,8$$

в 2023 році:

$$\text{ОБд.з. (2023)} = 12981,5 / 1242,2 = 10,5$$

в 2024 році:

$$\text{ОБд.з. (2024)} = 16938,0 / 1292,0 = 13,1.$$

Розраховані показники свідчать, що в 2022 році дебіторська заборгованість робила 4,8 обертів за рік, в 2023 році – 10,5, а в 2024 році цей показник збільшився до 13,1 обертів, що свідчить про підвищення ділової активності в 2023-2024 рр.

5. Середній строк обороту дебіторської заборгованості визначимо за формулою:

$$\text{СОд.з.} = 360 / \text{ОБ д.з.} \quad (2.14)$$

Середній строк обороту дебіторської заборгованості становив:

в 2022 році:

$$\text{СОд.з. (2022)} = 360 / 4,8 = 75 \text{ (днів)}$$

в 2023 році:

$$\text{СОд.з. (2023)} = 360 / 10,5 = 34 \text{ (дні)}$$

в 2024 році:

$$\text{СОд.з. (2024)} = 360 / 13,1 = 27 \text{ (днів)}.$$

Як видно з розрахунку строк обороту дебіторської заборгованості знизився з 75 днів у 2023 році до 27 днів у 2024 р., що свідчить про підвищення ділової активності спиртового заводу.

6. Обертання кредиторської заборгованості визначимо за формулою:

$$\text{ОБк.з.} = \text{ЧВР} / \text{КЗ} \quad (2.15)$$

де КЗ – вартість кредиторської заборгованості.

Обертання кредиторської заборгованості складало:

в 2022 році:

$$\text{ОБк.з. (2022)} = 12644,5 / 3684,4 = 3,4$$

в 2023 році:

$$\text{ОБк.з. (2023)} = 12981,5 / 3391,6 = 3,8$$

в 2024 році:

$$\text{ОБк.з. (2024)} = 16938,0 / 6273,0 = 2,7.$$

Розраховані показники свідчать, що в 2022 році кредиторська заборгованість робила 3,4 оберти за рік, в 2023 – 3,8, а в 2024 році цей

показник знизився до 2,7 обертів, що свідчить про зниження оборотності кредиторської заборгованості спиртового заводу.

7. Середній строк обороту кредиторської заборгованості визначимо за формулою:

$$CO_{к.з.} = 360 / OB_{к.з.} \quad (2.16)$$

Середній строк обороту кредиторської заборгованості становив:

в 2022 році:

$$CO_{к.з.} (2022) = 360 / 3,4 = 106 \text{ (днів)}$$

в 2023 році:

$$CO_{к.з.} (2023) = 360 / 3,8 = 95 \text{ (днів)}$$

в 2024 році:

$$CO_{к.з.} (2024) = 360 / 2,7 = 133 \text{ (днів)}$$

Як видно з розрахунку строк обороту кредиторської заборгованості зменшився в 2023 році, що свідчить про прискорення оборотності кредиторської заборгованості спиртового заводу, однак у 2024 р. він збільшився до 133 днів.

За розрахованими показниками ділової активності можна зробити загальний висновок про те, що у 2024 році спостерігалось її зниження, що було спричинено зменшенням обсягів реалізації. Водночас, у 2023 році завод продемонстрував значне підвищення рівня ділової активності.

На основі проведеної оцінки фінансово-майнового стану спиртового заводу, а також аналізу показників можна зробити загальний висновок про досить ефективну та прибуткову роботу підприємства.

Результатом цієї роботи стало загальне збільшення вартості активів та капіталу спиртзаводу, що, своєю чергою, призвело до покращення показників платоспроможності та фінансової стійкості.

Незважаючи на позитивні загальні результати, особливе занепокоєння викликає низький рівень ліквідності спиртового заводу. Цей факт підтверджує постійну потребу підприємства у грошових коштах для покриття поточних зобов'язань.

2.3. Оцінка ефективності управління фінансовими ресурсами

Прибуток є одним із ключових господарських показників роботи підприємства. Він використовується для визначення рівня рентабельності (прибутковості) та загальної ефективності функціонування суб'єкта господарювання. Основна частина прибутку формується як різниця між виручкою від реалізації продукції та сумарними витратами на її виробництво і продаж. Якщо ж власні витрати підприємства перевищують грошові надходження від реалізації, підприємство зазнає збитків.

Під час аналізу прибутку необхідно вирішити такі основні завдання:

1. Оцінка виконання плану – оцінити виконання планових показників прибутку в цілому та за окремими видами прибутків і збитків.
2. Динаміка фінансових результатів – вивчити динаміку фінансових результатів підприємства за ряд років.
3. Факторний аналіз – визначити вплив основних факторів на зміну загальної суми прибутку від реалізації товарної продукції.
4. Оцінка рентабельності – оцінити рівень рентабельності продукції та підприємства в цілому.
5. Визначення резервів – обчислити внутрішньогосподарські резерви для нарощення прибутку та рентабельності.

Аналіз фінансових показників слід проводити на підставі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати» та форми № 1 «Баланс підприємства», а також даних оперативного обліку та матеріалів фінансового відділу.

Відповідно до положення (стандарту) бухгалтерського обліку № 3 «Звіт про фінансові результати», розрізняють кілька видів прибутку (збитку):

- валовий прибуток – різниця між сумою чистого доходу (виручки) від реалізації продукції та собівартістю реалізованої продукції;
- фінансовий результат від операційної діяльності – менший за валовий прибуток за рахунок відрахування адміністративних витрат і витрат на збут;

- фінансовий результат від звичайної діяльності – розраховується до оподаткування і після нього;
- чистий прибуток (або збиток) – кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства.

Ефективність управління фінансами підприємства, зокрема Мишковицького спиртового заводу, може бути об'єктивно оцінена шляхом проведення детального аналізу показників його прибутковості та рентабельності.

Для проведення аналізу прибутковості та рентабельності розрахуємо такі показники.

Рентабельність продажу розрахуємо за формулою:

$$R_{\text{пр.}} = \frac{ПРр.п.}{ВРП} \quad (2.17)$$

де ПРр.п. – прибуток від реалізації продукції;

ВРП – виручка від реалізації продукції.

Рентабельність продажу становила:

в 2022 році:

$$R_{\text{пр.}} (2022) = 427,8 \times 100 / 12644,5 = 3,38 (\%)$$

в 2023 році:

$$R_{\text{пр.}} (2023) = 576,8 \times 100 / 12981,5 = 4,44 (\%)$$

в 2024 році:

$$R_{\text{пр.}} (2024) = 512,0 \times 100 / 16938,0 = 3,02 (\%).$$

Як видно з розрахунків, в 2024 році прибутковість реалізації продукції зменшилась на 1,42% і склала 3,02%. Отже, в 2024 році ефективність господарської діяльності спиртового заводу знизилась, що є негативною зміною в порівнянні з попередніми роками.

Рентабельність основної діяльності розрахуємо за формулою:

1. Рентабельність основної діяльності визначається за формулою:

$$R_{\text{о.д.}} = \frac{ПРрп}{ВВРП} \quad (2.18)$$

де ВВРП – витрати на виробництво та реалізацію продукції.

Рентабельність основної діяльності становила:

в 2022 році:

$$Р_{о.д.} (2022) = 427,8 \times 100 / (10153,9 + 795,5 + 811,5) = 3,64 (\%)$$

в 2023 році:

$$Р_{о.д.} (2023) = 576,8 \times 100 / (9881,0 + 1005,0 + 1433,0) = 4,68 (\%)$$

в 2024 році:

$$Р_{о.д.} (2024) = 512,0 \times 100 / (13501,0 + 1165,0 + 1213,0) = 3,22 (\%).$$

В 2024 році прибутковість основної діяльності склала 3,22% та зменшилась порівняно з попереднім роком на 1,46%, що є негативною зміною для спиртового заводу.

Рентабельність власного капіталу визначимо за формулою:

$$Р_{в.к.} = \frac{ЧПр.}{ВК} \quad (2.19)$$

де ЧПр. – чистий прибуток;

ВК – власний капітал.

Рентабельність власного капіталу становила:

в 2022 році:

$$Р_{в.к.} (2022) = 33,2 \times 100 / 9423,9 = 0,35 (\%)$$

в 2023 році:

$$Р_{в.к.} (2023) = 51,4 \times 100 / 9373,7 = 0,55 (\%)$$

в 2024 році :

$$Р_{в.к.} (2024) = 57,0 \times 100 / 9529,0 = 0,60 (\%).$$

В 2024 році прибутковість власного капіталу збільшилась на 0,05% і склала 0,60%. Цій позитивній зміні сприяло підвищення розміру чистого прибутку спиртового заводу.

Рентабельність усього капіталу за чистим прибутком визначимо за формулою:

$$Р_{к} = \frac{\Pi}{\sum A} \quad (2.20)$$

Рентабельність усього капіталу становила:

в 2022 році:

$$Рк. (2022) = 33,2 \times 100 / 13108,3 = 0,25 (\%)$$

в 2023 році:

$$Рк. (2023) = 51,4 \times 100 / 12765,3 = 0,40 (\%)$$

в 2024 році :

$$Рк. (2024) = 57,0 \times 100 / 15802,0 = 0,36 (\%).$$

В 2023 році прибутковість власного капіталу збільшилась на 0,15%, що є позитивною зміною для спиртового заводу, хоча в 2024 р. вона знизилась на 0,04%.

За проведеними розрахунками рентабельності підприємства можна зробити загальний висновок про підвищення ефективності діяльності Мишковицького спиртового заводу у 2023 році.

Фінансові результати підприємства наведено в Табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Прибутки та збитки підприємства, тис. грн.

Показники	Роки			Відх. 2024 до 2022	
	2022	2023	2024	+,-	%
1. Валовий прибуток	2490,6	3100,4	3437,0	946,4	137,99
2. Операційні доходи і витрати	-455,8	-84,7	-547	-91,2	120,01
3. Фінансові результати від операційної діяльності (1 + 2)	2034,8	3015,7	2890,0	855,2	142,03
4. Фінансові результати від інвестиційної діяльності	-2001,6	-2885,7	-2811,0	-809,4	140,44
5. Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування (3 + 4)	33,2	130,0	79,0	45,8	237,95
6. Податок на прибуток	-	79,0	22,0	-	-
7. Фінансові результати від звичайної діяльності (5 - 6)	33,2	51,0	57,0	23,8	171,69
8. Надзвичайні доходи і витрати	-	-	-	-	-
9. Чистий прибуток або збиток (7 + 8)	33,2	51,0	57,0	23,8	171,69

Джерело: побудовано на основі звітності підприємства

За даними табл. 2.10 можна зробити такі висновки. План з чистого прибутку спиртовий завод перевиконав (71,7%), зростання прибутку становило 23,8 тис. грн. Це сталося, в першу чергу, через значне перевищення плану з валового прибутку (+946,4 тис. грн.). Як негативне явище слід відзначити одержані незаплановані збитки від інвестиційної діяльності (-2811,0 тис. грн. у 2024 р. і -2001,6 тис. грн. у 2022 р.).

Аналіз виконання плану з прибутку від реалізації товарної продукції слід продовжити розрахунком впливу основних факторів. Приклад необхідних розрахунків наведемо в табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Показники формування валового прибутку Мишковицького спиртового заводу, тис. грн.

Показники	Фактично у 2023 р.	Реалізація 2024 р. за цінами, собівартістю та структурою 2023 р.	Фактична реалізація 2024 р. за структурою та собівартістю 2023 р.	Фактично у 2024 р.
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	12981	12332*	16938	16938
2. Собівартість реалізованої продукції	9881	9387**	9147***	13501
3. Валовий прибуток (від реалізації товарної продукції) (1 - 2)	3100	2945	7791	3437
4. Витрати на 1 грн. реалізації (2 : 1), коп.	76	76	54	80

Джерело: побудовано на основі звітності підприємства

Обсяг реалізації у незмінних цінах у 2024 р. становив 95% від обсягу 2023 р.

Тоді: * $12981 \times 0,95 = 12332$ (тис. грн.)

** $9881 \times 0,95 = 9387$ (тис. грн.)

*** $16938 \times 0,54 = 9147$ (тис. грн.)

Вплив факторів розраховуємо наступним чином:

1) вплив обсягу реалізації товарної продукції:

$$2945 - 3100 = - 155 \text{ (тис. грн.)}$$

або

$$3100 \times (-5) : 100 = - 155 \text{ (тис. грн.) (негативний вплив);}$$

2) вплив зміни цін:

$$7791 - 2945 = + 4846 \text{ (тис. грн.) (позитивний вплив),}$$

у тому числі:

а) вплив зміни цін на готову продукцію:

$$16938 - 12332 = +4606 \text{ (тис. грн.) (позитивний вплив);}$$

б) вплив зміни цін на сировину, напівфабрикати, енергію тощо:

$$9387 - 9147 = +240 \text{ (тис. грн.) (позитивний вплив);}$$

3) вплив собівартості продукції та асортиментно-структурних зрушень:

$$3437 - 7791 = -4354 \text{ (тис. грн.) (негативний вплив).}$$

Загальний вплив усіх факторів:

$$-155 + 4846 - 4354 = + 337 \text{ (тис. грн.).}$$

Зростання прибутку порівняно з 2005 роком склало:

$$3437 - 3100 = + 337 \text{ (тис. грн.).}$$

Факторний аналіз валового прибутку (Табл. 2.11) виявив найбільший стримуючий фактор фінансової ефективності: вплив собівартості та асортиментно-структурних зрушень (-4354 тис. грн. негативного впливу). Цей негативний фактор майже повністю нівелює значний позитивний вплив зростання цін (+4846 тис. грн.), який був головним драйвером збільшення чистого прибутку. Зниження рентабельності реалізації у 2024 р. до 3,02% (проти 4,44% у 2023 р.), незважаючи на загальний тренд зростання прибутків великих та середніх підприємств в Україні на 22%, підкреслює критичну проблему управління витратами. Резервом зростання прибутку, отже, є не

стільки підвищення цін чи обсягів (хоча вони важливі), скільки радикальне зниження питомих витрат на виробництво та оптимізація асортиментної структури.

Рентабельність застосованих (інвестованих) ресурсів фактично визначає рентабельність підприємства в цілому. Цей показник може бути розрахований як відношення прибутку підприємства до одного з ключових ресурсних показників:

- сукупності виробничих засобів (активи);
- балансових активів (загальна вартість майна);
- власного чи акціонерного капіталу.

Останній показник (рентабельність власного капіталу, ROE) є найбільш цікавим для акціонерів та потенційних інвесторів, оскільки він прямо визначає верхню межу можливих дивідендних виплат.

Рентабельність окремих видів продукції R_i обчислюється за формулою:

$$R_i = \frac{C_i - C_i}{C_i} \cdot 100, \quad (2.21)$$

де R_i – рентабельність i -го виду продукції, %;

C_i, C_i – відповідно ціна і собівартість i -го виду продукції.

Серед факторів, які впливають на собівартість продукції, особливу увагу слід звернути на час випуску продукції. Зазвичай, у перший рік рентабельність є дуже низькою, але протягом наступних кількох років спостерігається значне її зростання. Згодом її величина, як правило, стабілізується і може навіть почати зменшуватися.

Суму валового прибутку, який одержить підприємство ($\Pi_{\text{вал}}$) за заданого обсягу продукції (Q_i), підраховують за формулою:

$$\Pi_{\text{вал}} = (C_i \cdot Q_i) - (Z_{\text{пост}} + C_{\text{змін.і}} \cdot Q_i) \quad (2.22)$$

або

$$\Pi_{\text{вал}} = (C_i - C_i) \cdot Q_i - Z_{\text{пост.}} \quad (2.23)$$

І насамкінець, можна визначити потрібну кількість продукції для одержання бажаної суми валового прибутку (Π_i):

$$Q = \frac{\Pi_i + Z_{\text{пост.}}}{C_i - C_{\text{мін.і}}} \quad (2.24)$$

У подальшому аналізі можна застосувати більш точні розрахунки відносно бажаного варіанта обсягу виробництва. Рентабельність всієї реалізованої продукції можна обчислити на підставі даних табл. 2.11. Фактична рентабельність продукції за 2023 рік становила:

$$R_M = 3100 \times 100 / 9881 = 31,4\%.$$

Аналогічний показник за 2024 рік становив:

$$R_3 = 3437 \times 100 / 13501 = 25,5\%.$$

Таким чином, загальне зниження цього показника за рік становило 5,9%. Показник рентабельності продукції в цілому по спиртзаводу може змінитися внаслідок зміни рентабельності окремих видів продукції та асортиментно-структурних зрушень у реалізованій продукції.

На підставі даних табл. 2.9 та 2.10 виконаємо розрахунки по Мишковицькому спиртовому заводу в табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Розрахункові дані для аналізу рентабельності підприємства

Показники	Роки			Відхилення 2024 до 2022 (+,-)
	2022	2023	2024	
1. Чистий прибуток, тис. грн.	33,2	51,0	57,0	+23,8
2. Середньорічна величина виробничих засобів, тис. грн.	13313	14765	16663	+3350
3. Обсяг реалізації продукції, тис. грн.	13124	13514	17841	+4717
4; Рентабельність заводу, % (ряд. 1 : ряд. 2 x 100)	0,25	0,35	0,34	+0,09
5. Реалізація на 1 грн. виробничих засобів, коп. (3 : 2)	98,58	91,53	107,07	+8,49
6. Прибуток на 1 грн. реалізації, коп. (1 : 3)	0,25	0,38	0,32	+0,07

Джерело: побудовано на основі звітності підприємства

Як свідчать дані табл. 2.12 рентабельність підприємства у 2024 р. складала 0,34% і була більша проти 2022 р. на 0,09%. Зміна цього показника є результатом дії двох факторів, %:

1) зміни реалізації на 1 грн. виробничих засобів:

$$8,49 \times 0,25 : 100 = 0,021;$$

2) зміни прибутку на 1 грн. реалізації продукції:

$$0,07 \times 91,53 : 100 = 0,069$$

Разом: + 0,09.

Таким чином, підвищення рентабельності Мишковицького спиртового заводу пояснюється, в основному, зростанням рентабельності продукції. Використання виробничих засобів покращилось на 0,02%, внаслідок чого цей показник є значним резервом зростання.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Управління витратами як фактор підвищення фінансової стійкості підприємства в умовах Індустрії 4.0

Сучасне підприємницьке середовище характеризується гіперконкуренцією та системною нестабільністю, що вимагає безперервного вдосконалення методів управління витратами. Для українських підприємств харчової промисловості у 2024-2025 роках ця проблема набула критичного характеру: за статистичними даними, рівень прибутку на 1 грн витрат у деяких галузях знизився більш, ніж у 5 разів. Ключовим викликом є зростання тарифів на енергоресурси, які у 2024 році становили до 30% загальних операційних витрат підприємств харчової індустрії.

Необхідність поліпшення інформаційного забезпечення управління в умовах нестабільного та конкурентного ринкового середовища спричинила в формування системи управлінського обліку.

Управлінський облік призначений для збирання, вимірювання, оцінювання, інтерпретації та передавання економічної інформації менеджерам різних рівнів. Його мета – сприяти плануванню, аналізу й контролю витрат, доходів і фінансових результатів підприємства, а також прийняттю ефективних управлінських рішень.

Одним із найважливіших досягнень стало перенесення акцентів з традиційних методів обліку, розподілу та калькулювання витрат на методи їхнього управлінського аналізу. Розглянемо їх детальніше.

1. Цифрова трансформація управління витратами. В умовах 2025 року традиційний управлінський облік еволюціонує в систему Data-Driven Cost Management. Використання штучного інтелекту та машинного навчання (AI/ML) дозволяє автоматизувати передачу даних безпосередньо з

обладнання в облікову систему, що прискорює формування звітності та знижує залучення персоналу. Важливим аспектом є впровадження предиктивного нормування матеріальних ресурсів на основі Big Data, що дозволяє оптимізувати запаси та зменшити втрати харчових продуктів, які в Україні оцінюються у 20-25% у всьому циклі постачання. Результатом такої трансформації є формування когнітивного підприємства, здатного до самонавчання та швидкої адаптації до змін ринкової кон'юнктури.

2. *Стратегічний підхід та ланцюжок цінностей.* Традиційні методи управління витратами часто фокусуються лише на внутрішніх процесах, що призводить до «запізненого початку» (тільки з моменту закупівлі сировини) та «раннього завершення» (одразу після продажу). Сучасний стратегічний аналіз вимагає побудови загального ланцюжка цінностей, який охоплює відносини з постачальниками та кінцевими споживачами. Для спиртової галузі у 2025 році цей ланцюжок зазнає структурної зміни через Закон про біоетанол, який встановлює обов'язкову частку домішок 5% в автомобільних бензинах з 1 травня 2025 року. Це створює нову стратегічну конкурентну перевагу – перехід від виробництва спирту-ректифікату до високотехнологічного біоетанолу, що гарантує стабільний ринок збуту.

3. *Фактори зовнішнього середовища та SWOT-аналіз.* На вибір стратегії підприємницької діяльності суттєво впливають такі важливі фактори зовнішнього середовища: динаміка споживчого ринку та рівня конкуренції, стан і динаміка фінансового ринку та ринку праці, рівень соціально-економічної і політичної стабільності, рівень інфляції та фіскального навантаження тощо.

SWOT-аналіз та збалансована система показників. На вибір стратегії суттєво впливає індекс бізнес-активності UBI (Ukrainian Business Index), який у березні 2025 року становив 38,6 пунктів, вказуючи на негативні очікування бізнесу через непрогнозованість ситуації (59,1%) та дефіцит кадрів (47,6%). Оцінка ефективності управління витратами має здійснюватися не лише за фінансовими індикаторами (NPV, ROE), а й за нефінансовими показниками

сталого розвитку (ESG): енергоефективність, скорочення відходів та використання відновлюваних джерел енергії (сонячна, вітрова).

4. *Стратегічні варіанти конкурентної переваги.* Щоб успішно подолати конкуренцію та досягти стратегічних результатів, підприємство має дотримуватися одного з двох основних варіантів формування конкурентної переваги:

1. *Лідерство на основі витрат:* підтримувати низькі витрати (собівартість) порівняно з конкурентами.

2. *Диференціація:* виготовляти продукцію, кращу за якостями (унікальні властивості, сервіс, імідж), ніж продукція конкурентів.

Від обраного варіанта стратегічної поведінки та способу забезпечення конкурентної переваги істотно залежать структура й поведінка витрат, рівень ризику підприємницької діяльності та вибір конкретних методів і прийомів управління витратами.

Модель стратегічного управління витратами не може бути ефективною без побудови ланцюжка формування цінності всередині підприємства. Цей внутрішній ланцюжок повинен бути органічно поєднаний з іншими елементами загального ланцюжка цінностей (тобто узгоджений із ланцюжками цінностей постачальників та споживачів).

Ланцюжок формування цінності на підприємстві являє собою комплекс видів економічної діяльності, які здійснюються в процесі перетворення сировини, матеріалів та комплектуючих на готовий продукт.

У процесі побудови цього ланцюжка всередині підприємства необхідно:

- визначити склад і характер впливу основних затратоформуючих факторів;

- проаналізувати їхній вплив на обсяг і динаміку витрат як загалом на підприємстві, так і при здійсненні окремих видів господарської діяльності.

2. Збалансована система показників для оцінки ефективності

Аналіз ефективності моделі стратегічного управління витратами необхідно здійснювати за збалансованою системою показників .

Побудова цієї системи показників має ґрунтуватися на аналізі:

- стратегічних цілей і моделей поведінки підприємства на ринку;
- загального ланцюжка цінностей та внутрішнього ланцюжка формування цінності.

Найчастіше для оцінки ефективності управління використовують фінансово-економічні показники, такі як: приріст доходу або прибутку, рівень рентабельності виробництва, темпи зниження витрат, дисконтована сума чистого грошового потоку (NPV), рентабельність власного капіталу підприємства (ROE).

Вибір основних оцінних показників безпосередньо залежить від обраної стратегії:

- стратегічна мета – максимізація прибутку. Доцільно використовувати показники прибутковості та рентабельності;
  - стратегічна орієнтація – підвищення ринкової вартості.
- Основними оцінними показниками ефективності управління мають бути показники вартості капіталу підприємства, суми дисконтованих грошових потоків та обсягу створеної продукції (вартості).

Поряд із фінансово-економічними, для оцінки ефективності стратегічного управління витратами слід використовувати нефінансові показники, зокрема: рівень завантаження потужності підприємства, тривалість його фінансового циклу, рівень задоволеності споживачів, частка інноваційних продуктів у загальному асортименті продукції, плинність кадрів тощо.

Провівши аналіз господарсько-фінансової діяльності Мишковицького спиртового заводу, було з'ясовано, що на підприємство впливають усі негативні явища як в економічній, так і в політичній та соціальній сферах життя держави – інфляційні процеси, зниження обсягів виробництва, заборгованість із заробітної плати та соціальних виплат працівникам заводу.

Важливими проблемами є неплатежі покупців за відвантажену продукцію та ріст цін на паливо. Таким чином, характеристику основних факторів, які впливають на формування цінностей як в середині спиртового заводу, так і навколо нього, можна представити у вигляді Табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Основні фактори, що впливають на діяльність Мишковицького спиртового заводу

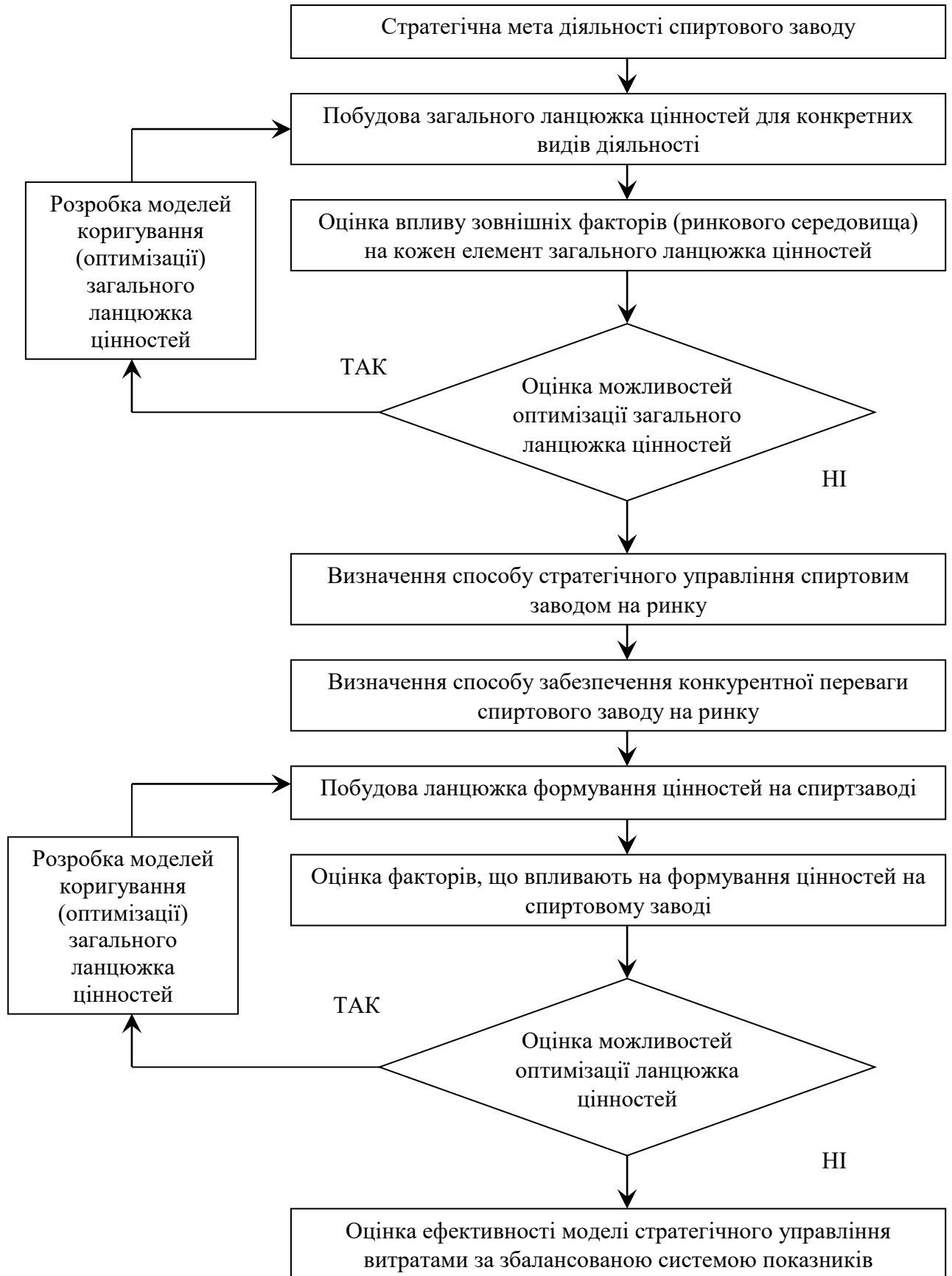
Група факторів	Опис проблем	Ступінь впливу на діяльність емітента		
		незначний вплив	середній вплив	значний вплив
Політичні	Вирішення питання щодо приватизації	--	--	X
Фінансово-економічні	Інфляційні процеси, вартість залучення додаткових фінансових ресурсів, підвищення цін на паливо, недостатнє фінансування бюджетної сфери та інші	--	--	X
Виробничо-технологічні	Доступ до інноваційних технологій, рівень технологічного оснащення виробництва, рівень фізичного й морального зношення устаткування, наявність власної сировинної бази, наявність виробничої інфраструктури, рівень ресурсомісткості виробництва	--	--	X
Соціальні	Заборгованість із заробітної плати та соціальних виплат працівникам спиртового заводу	--	--	X

Джерело: побудовано автором самостійно

Очевидно, що такі фактори, як рівень інфляції, рівень фінансово-економічного і політичного становища, масштаб діяльності, використання виробничої потужності, вартість матеріально-технічних і фінансових ресурсів, організаційна структура виробництва, наявність інфраструктури, соціальні фактори тощо істотно впливатимуть на рівень витрат підприємства та вибір методів стратегічного управління ними.

Тому за результатами проведених досліджень можна побудувати модель стратегічного управління витратами Мишковицького спиртового заводу (Рис. 3.1).

1. Основні концепції управлінського обліку

Рис. 3.1. Модель стратегічного управління витратами спиртового заводу

Джерело: побудовано автором

За кілька десятиліть розвитку управлінського обліку було сформульовано його основні концепції, моделі та методи. До них належать:

- методи обліку та калькулювання нормативних витрат (стандарт-кост);
- методи обліку змінних витрат (директ-кост);
- система обліку та контролю витрат за центрами відповідальності

2. Класифікація витрат для аналізу беззбитковості

У рамках аналізу беззбитковості (CVP-аналіз) витрати поділяються на змінні та постійні (Табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Види витрат в системі CVP-аналізу

Категорія витрат	Визначення	Приклади
Змінні (Variable Costs)	Змінюються приблизно пропорційно зростанню чи зменшенню обсягу виробництва. Передбачається, що витрати на одиницю продукції залишаються незмінними.	Витрати на сировину та матеріали; Витрати на електроенергію та комунальні послуги, використані у виробництві; Комісійні виплати з продажу (якщо залежать від обсягу); Заробітна плата працівникам за умови відрядної оплати праці.
Постійні (Fixed Costs)	Не змінюються при зміні обсягу виробництва протягом певного періоду.	Витрати на амортизацію адміністративних будівель та обладнання; Оренда та лізинг; Відсотки по кредитах; Заробітна плата службовцям, адміністраторам та іншим працівникам, чия зарплата не залежить від обсягу виробництва; Загальні адміністративні витрати.

Джерело: побудовано автором

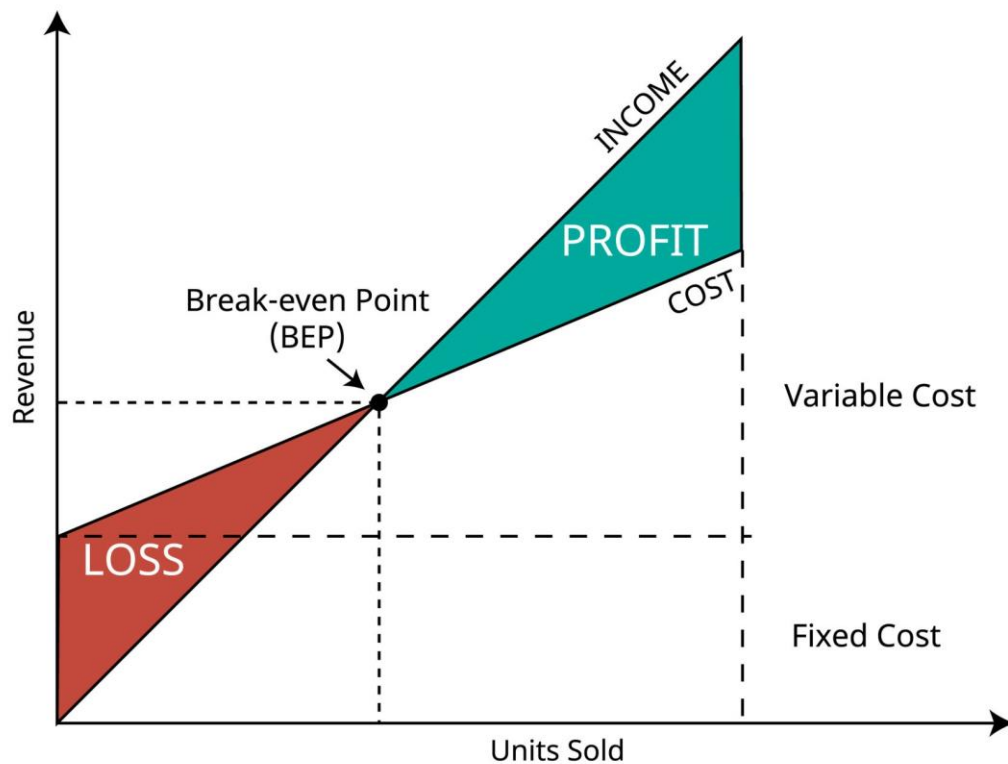
Деякі витрати (наприклад, заробітна плата) можуть змінюватися не пропорційно до обсягу виробництва і водночас не бути постійними. Такі витрати можна розділити на постійну та змінну складові.

3. Мета аналізу безбитковості

Мета аналізу безбитковості – визначення обсягу продукції, для якого обсяг виручки від продажів дорівнює загальним витратам.

У точці безбитковості (Break-even Point) виручка дорівнює витратам, і підприємство веде свою діяльність безбитково.

Коли обсяг продажів нижчий за цю точку, підприємство зазнає збитків.

Рис. 3.2. CVP-аналіз підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [32]

1. Основні допущення CVP-аналізу

Аналіз безбитковості (Break-even Analysis) ґрунтується на низці припущень. Ці допущення, хоча й знижують абсолютну точність методу, забезпечують простоту розрахунків, що робить популярним на практиці:

- рівність обсягів. Не враховуються зміни виробничих запасів,

тобто обсяг виробництва дорівнює обсягу продажів;

- постійність фіксованих витрат. Постійні витрати є однаковими для будь-якого обсягу виробництва в межах релевантного діапазону;
- пропорційність змінних витрат. Змінні витрати змінюються пропорційно обсягу виробництва. Отже, загальний обсяг витрат також змінюється пропорційно обсягу виробництва;
- стабільність ціни. Ціна продукції вважається постійною величиною протягом виробничого циклу;
- стабільність структури продажів. Частка продажу продукції в обсязі виручки не змінюється (для багатомономенклатурного виробництва);
- незмінність витрат. Незмінні витрати (ті, що не є чистими постійними або змінними) також вважаються постійними.

2. Визначення Точки Беззбитковості (BEP)

Точка беззбитковості (Break-even Point, BEP) – це критичний обсяг реалізації (у натуральному або вартісному виразі), при якому загальні витрати підприємства дорівнюють його прибуткам (виручці). У цій точці фінансовий результат дорівнює нулю.

Для розрахунку точки беззбитковості використовуються співвідношення:

$$\begin{array}{l} \text{Обсяг} \\ \text{реалізації} \end{array} = \begin{array}{l} \text{змінні} \\ \text{витрати} \end{array} + \begin{array}{l} \text{постійні} \\ \text{витрати} \end{array} \quad (3.1)$$

Інакше це можна записати як:

$$pN = vN + F + GI, \quad (3.2)$$

де p – ціна одиниці продукції;

N – обсяг виробництва за певний проміжок часу;

v – середні змінні витрати на одиницю продукції;

F – постійні витрати за певний проміжок часу;

GI – прибуток.

Точка беззбитковості за означенням відповідає умові $GI = 0$.

Таким чином,

$$BEP = \frac{F}{p - v} \quad (3.3)$$

де $(p-v)$ – маржинальний дохід на одиницю продукції (unit contribution margin).

Маржинальний дохід на одиницю продукції – це різниця між ціною одиниці продукції та середніми змінними витратами. Як тільки в обсязі реалізації досягнута точка беззбитковості, кожна додатково реалізована одиниця продукції приносить додатковий прибуток, який дорівнює маржинальному доходу на одиницю продукції.

Точка беззбитковості в грошових одиницях:

$$BEPp = p \times BEP, \quad (3.4)$$

де $BEPp$ – точка беззбитковості у грошових одиницях;

p – ціна одиниці продукції;

BEP – точка беззбитковості в натуральних одиницях.

Для визначення впливу на прибуток зниження обсягу реалізації продукції можна використати запас міцності.

Запас міцності – це величина, на яку фактичний обсяг перевищує критичний обсяг реалізації. Розрахувати запас міцності можна за формулою:

$$\eta = \frac{Q_t - BEP}{Q_t} \quad (3.5)$$

де η – запас міцності;

Q_t – цільовий обсяг продажів;

BEP – точка беззбитковості в натуральному виразі.

Чим вищий запас міцності, тим безпечніше відчуває себе підприємство перед загрозою негативних змін (зменшенням обсягу реалізації чи зростанням витрат).

Окрім стандартної техніки проведення аналізу беззбитковості в процесі управління витратами важливе значення приділяється аналізу показників, які впливають на ризик діяльності. Зокрема, важливо проаналізувати, як

структура витрат впливає на точку беззбитковості та запас міцності.

Аналіз бізнес-ризиків в рамках аналізу беззбитковості можна провести за допомогою операційного левериджу (Operating Leverage). Операційний леверидж показує, як зміниться прибуток при зміні валового доходу. Для розрахунку операційного левериджу застосовують формулу:

$$\text{Операційний леверидж} = \frac{\text{Маржинальний дохід на од. продукції}}{\text{Чистий прибуток}} \quad (3.6)$$

Якщо серед загальних витрат підприємства високий процент містять постійні витрати, то підприємство має високий операційний леверидж. Підприємство з високим операційним левериджем більше ризикує в умовах погіршення ринкової кон'юнктури, але в той же час має переваги в умовах її поліпшення. Підприємство має орієнтуватись у ринковій ситуації та відповідним чином корегувати свою структуру капіталу.

Проведемо аналіз беззбитковості виробництва спирту етилового на Мишковицькому спиртовому заводі. Для цього визначимо обсяг реалізації, при якому загальні витрати дорівнюватимуть виручці від реалізації та заплануємо прибуток, якщо відповідно до виробничої програми Мишковицького спиртового заводу на 2025-2026 рр. кількість виробленої продукції зросте на 3% в 2025 р. порівняно з 2024 р., а в 2026 р. – на 2% порівняно з 2025 р. При цьому постійні витрати на 2025 р. заплановані у сумі 1350 тис. грн., а у 2026 р. – 1560 тис. грн. (табл. 3.3).

За формулою 3.3 знайдемо точку беззбитковості продукції спиртзаводу в натуральних одиницях:

$$2023 \text{ р.: } \text{ВЕР} = 1005 / (27,98 - 21,30) = 150 \text{ тис. од.}$$

$$2024 \text{ р.: } \text{ВЕР} = 1165 / (32,51 - 25,91) = 177 \text{ тис. од.}$$

$$2025 \text{ р.: } \text{ВЕР} = 1350 / (32,49 - 25,90) = 205 \text{ тис. од.}$$

$$2026 \text{ р.: } \text{ВЕР} = 1560 / (32,47 - 25,88) = 237 \text{ тис. од.}$$

**Планування прибутку Мишковицького спиртового заводу за методом
«CVP-аналіз»**

Показники	Звітні роки		Планові роки	
	2023	2024	2025	2026
Кількість продукції, тис. дал	464	521	537	548
Виручка, всього, тис. грн.	12982	16938	17446	17795
Ціна од. прод., грн.	27,98	32,51	32,49	32,47
Змінні витрати, всього, тис. грн.	9881	13501	13906	14184
Собівартість од. прод., грн.	21,30	25,91	25,90	25,88
Постійні витрати	1005	1165	1350	1560
Прибуток, всього, тис. грн.	2096	2272	2190	2051
Прибуток на од. прод., грн.	4,52	4,36	4,08	3,74

Джерело: розраховано автором

За формулою 3.4 знайдемо точку беззбитковості продукції спиртового заводу в грошових одиницях:

$$2023 \text{ р.: } \text{BEPr} = 27,98 \times 150 = 4197 \text{ тис. грн.}$$

$$2024 \text{ р.: } \text{BEPr} = 32,51 \times 177 = 5754 \text{ тис. грн.}$$

$$2025 \text{ р.: } \text{BEPr} = 32,49 \times 205 = 6660 \text{ тис. грн.}$$

$$2026 \text{ р.: } \text{BEPr} = 32,47 \times 237 = 7695 \text{ тис. грн.}$$

За формулою 3.5 розраховуємо запас фінансової міцності спиртового заводу:

$$2023 \text{ р.: } \eta = (464 - 150) / 464 = 0,6767 \quad \text{або } 67,67\%$$

$$2024 \text{ р.: } \eta = (521 - 177) / 521 = 0,6603 \quad \text{або } 66,03\%$$

$$2025 \text{ р.: } \eta = (537 - 205) / 537 = 0,6182 \quad \text{або } 61,82\%$$

$$2026 \text{ р.: } \eta = (548 - 237) / 548 = 0,5675 \quad \text{або } 56,75\%$$

Таким чином, проведений розрахунок (Табл. 3.3) показав, що при поточній структурі витрат збільшення обсягів виробництва спирту етилового є недоцільним: прибуток на одиницю продукції знижується з 4,52 грн (2023

р.) до 3,74 грн (план 2026 р.), а запас фінансової міцності падає з 67,67% до 56,75%.

Така негативна динаміка підтверджує, що наявне обладнання підприємства не дозволяє здійснювати розширене відтворення без модернізації. Стратегічним резервом підвищення прибутковості є інвестування в лінії зневоднення спирту для виробництва біоетанолу, що дозволить оптимізувати питомі витрати енергії та підвищити маржинальний дохід за рахунок інтеграції в новий сегмент паливного ринку з 2025-2026 років.

3.2. Підвищення прибутковості Мишковицького спиртового заводу через стратегічну трансформацію та інвестиції

Зважаючи на показники прибутковості, Мишковицький спиртовий завод раніше мав задовільний стан, проте зараз очевидно, що життєвий цикл його традиційної продукції завершується. Собівартість у 2024 році зросла на 3616 тис. грн порівняно з 2023 роком, що свідчить про неефективність поточного виробничого курсу. Ситуація ускладнюється низькою діловою активністю в країні (UBI 38,6), де головними проблемами бізнесу є непрогнозованість (59,1%) та дефіцит кадрів (47,6%).

Стратегічні заходи з виходу з кризового стану:

1. Зміна курсу управління та приватизаційний поштовх. У 2024 році завод був успішно приватизований за 23 млн грн. Новий власник повинен здійснити перехід від моделі CFO (контролера ресурсів) до моделі Chief Value Officer (CVO), орієнтованої на створення довгострокової цінності для стейкхолдерів.

2. Продуктова трансформація – перехід на біоетанол. З 1 травня 2025 року в Україні запроваджується обов'язкова частка біоетанолу (не менше 5%) в автомобільних бензинах. Для заводу це означає гарантований

попит на внутрішньому ринку, що дозволить подолати залежність від волатильного ринку харчового спирту.

3. Цифрова оптимізація витрат. В умовах, коли витрати на енергію складають до 30% собівартості, необхідно впроваджувати алгоритми Machine Learning для прогнозування витрат палива та сировини. Це дозволить знизити операційні витрати на 10-20% у середньостроковій перспективі.

4. Альтернативне фінансування та інвестиції. Використання прибутку на розширене відтворення має бути доповнене залученням стратегічних інвесторів та інструментами венчурного капіталу або краудфандингу для реалізації інноваційних енергоефективних проєктів.

Для вибору правильного курсу подальшої діяльності Мишковицького спиртового заводу необхідно розпочати з попереднього аналізу як фінансового стану, так і технічних показників.

Інформація про наявний стан та потенційні можливості підприємства відкриває широкі можливості для управління. До того ж, слід провести аналіз сильних та слабких сторін підприємства, а також оцінити його конкурентів і конкурентний потенціал.

Обов'язковим є аналіз ринку з точки зору споживчих потреб та смаків, а також виявлення тенденцій та розвитку ринку. Ця комплексна інформація допоможе прийняти правильне рішення щодо подальшого розвитку підприємства. Ринкові відносини вимагають від суб'єктів підприємництва постійної оцінки власного фінансового стану та фінансової ситуації в економіці країни загалом. Інакше шанси на успіх у конкурентній боротьбі залишаються мінімальними.

В умовах дестабілізації економіки та обмеження фінансових ресурсів саме суб'єкти підприємництва, які не потребують великих стартових інвестицій, здатні за умови певної підтримки найшвидше та найефективніше вирішувати проблеми демонополізації та стимулювати розвиток економічної конкуренції.

На жаль, сектор малого та середнього підприємництва (МСП) в Україні

поки що не відіграє такої важливої ролі в національній економіці, як в економічно розвинутих країнах. Він також не розвивається достатньо енергійно, щоб забезпечити динамічне нарощування власного потенціалу та загальне поліпшення економічної ситуації в країні.

Ключовими проблемами розвитку МСП є високий тягар оподаткування та обмеженість матеріально-фінансових і кредитних ресурсів.

Ці чинники спонукають багатьох суб'єктів підприємництва відійти у тіньову економіку. Отже, найгострішою проблемою розвитку малого і середнього бізнесу є дефіцит фінансових ресурсів.

1. Підхід до вирішення фінансових проблем.

Основним вихідним посиленням у розв'язанні фінансових проблем підприємців має бути врахування загальноприйнятих ринкових закономірностей на основі очевидних національних особливостей сучасної української економіки.

Тобто, ці проблеми можуть бути ефективно вирішені лише тоді, коли під час проведення економічної політики будуть враховуватися особливості сучасної української економіки як на макрорівні, так і на рівні окремих підприємств.

2. Сутність потреби в капіталі.

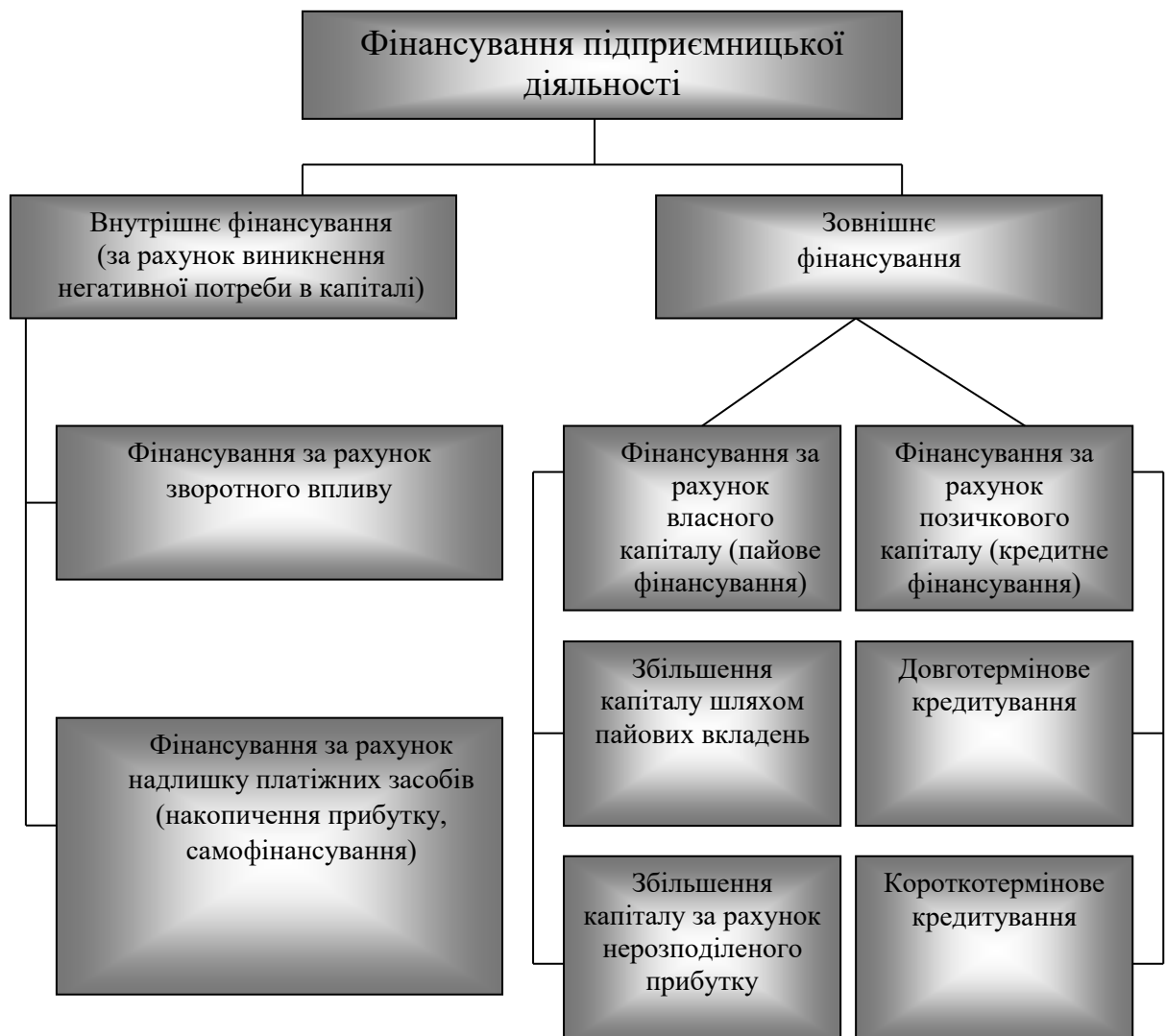
Потреба в капіталі виникає на підприємстві через те, що потоки грошових надходжень і грошових платежів є несинхронними протягом певного періоду часу.

Наприклад, у перші місяці після створення підприємства, як правило, переважають платежі (пов'язані з оплатою будівництва, придбанням обладнання тощо). Поступово зростають і надходження, наприклад, у формі виручки від продажу.

- Позитивна потреба в капіталі виникає у ті періоди, коли платежі переважають надходження.
- Від'ємна (негативна) потреба в капіталі виявляється в періоди, коли надходження перевищують платежі.

Саме забезпечення покриття позитивної потреби в капіталі є одним із найважливіших завдань управління фінансами на підприємстві з метою збереження його фінансової рівноваги.

Негативна ж потреба у капіталі (перевищення надходжень над видатками), навпаки, може виступати як додаткове джерело фінансування (Рис. 3.3).

Рис. 3.3. Шляхи забезпечення виробничої діяльності фінансовими ресурсами (збільшення капіталу) Мишковицького спиртового заводу

Джерело: побудовано автором

Для проведення подальшого аналізу необхідно визначити, за рахунок яких факторів відбулася зміна суми прибутку від основної діяльності спиртового заводу.

По-перше, на зміну прибутку від основної діяльності вплинула зміна в обсягах реалізації продукції:

$$P_Q = [(521 : 464) \times 3100] - 3100 = + 380,82 \text{ тис. грн.}$$

По-друге, на зміну прибутку вплинула зміна структури та асортименту продукції:

$$P_S = 3481 - (521 : 464) \times 3100 = + 0,18 \text{ тис. грн.}$$

По-третє, на зміну прибутку вплинула зміна собівартості реалізованої продукції:

$$P_V = 3439 - (16938 - 11097) = -2402 \text{ тис. грн.}$$

По-четверте, на зміну прибутку вплинула зміна оптових цін:

$$P_4 = (16938 - 11097) - 3481 = +2360 \text{ тис. грн.}$$

Дані про вплив факторів на зміну прибутку від реалізації Мишковицького спиртового заводу узагальнені в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Фактори зміни прибутку від реалізації Мишковицького спиртового заводу, тис. грн.

Показники	Сума, тис. грн.
1. Зміна обсягів реалізації продукції	+ 380,82
2. Зміна структури та асортименту продукції	+ 0,18
3. Зміна собівартості реалізованої продукції	- 2402,00
4. Зміна оптових цін на продукцію	+ 2360,00
Всього	+ 339,00

Джерело: розраховано автором

Собівартість у 2024 році зросла на 3616 тис. грн порівняно з 2023 роком, що свідчить про неефективність поточного курсу. Головним стратегічним заходом є перехід на виробництво біоетанолу з 1 травня 2025

року згідно із Законом №3356-д. Це забезпечить гарантований попит (5% домішка в бензин). Факторний аналіз (Табл. 3.3) підтвердив, що зміна прибутку склала +339 тис. грн, але негативний вплив собівартості (-2402 тис. грн) є критичним.

Таким чином, сума прибутку підприємства залежить від таких основних факторів:

- обсяги діяльності – від обсягів виробництва і реалізації продукції;
- ефективність господарювання – від ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства, що впливає на рівень витрат підприємства. Сюди входить ефективність використання основних засобів, виробничих запасів, нематеріальних активів, грошових коштів тощо.

Формування прибутку підприємства також залежить від нормативно-правового регулювання, а саме:

- порядку визначення собівартості продукції;
- оподаткування діяльності підприємства;
- інших чинників.

Згідно з чинним законодавством, розрізняють обліковий і податковий прибутки (збитки) підприємства.

Податковий прибуток – це сума прибутку підприємства, визначена за податковим законодавством, який є об'єктом оподаткування за звітний період. Податковий прибуток розраховується за формулою:

$$O_o = D_v - (B_v + A), \quad (3.7)$$

де O_o – податковий прибуток, грн.;

D_v – скориговані валові доходи підприємства за звітний період, грн.;

B_v – скориговані валові витрати підприємства за звітний період, грн.;

A – сума нарахованої за звітний період амортизації основних засобів, нематеріальних активів та інших оборотних активів, грн.

Обліковий прибуток – це сума прибутку до оподаткування, визначена в бухгалтерському (фінансовому) обліку та відображена у звіті про фінансові результати підприємства за звітний період. Сума облікового прибутку

відрізняється від суми податкового прибутку через відмінності у методиках їхнього обчислення.

Визначення резервів збільшення прибутку базується на науково-обґрунтованій методиці розроблення заходів з їх виявлення та мобілізації на підприємстві.

У процесі виявлення резервів зростання прибутку виділяють три послідовні етапи:

1. Аналітичний – на цьому етапі відбувається виявлення та кількісна оцінка резервів.
2. Організаційний – розробляється комплекс інженерно-технічних, організаційних, економічних і соціальних заходів, які повинні забезпечити використання виявлених резервів.
3. Функціональний – здійснюється практична реалізація заходів та контроль за їхнім виконанням.

Отже, головним резервом зростання прибутку у 2025-2026 роках є радикальне зниження витрат через технологічне оновлення. Переорієнтація на виробництво біоетанолу згідно із Законом №3356-д та впровадження предиктивного ризик-менеджменту на основі Big Data дозволить заводу забезпечити фінансову стійкість у довгостроковій перспективі.

3.3. Планування залучених джерел у системі управління фінансовими ресурсами

Будь-яке підприємство в нинішніх економічних умовах зіштовхується з проблемою залучення фінансових ресурсів. Традиційне фінансування поділяється на зовнішнє (позики, емісія акцій) та внутрішнє (нерозподілений прибуток). Проте у 2024-2025 роках вартість кредитного капіталу в Україні залишається високою: середня ставка за новими кредитами у червні 2025 року зросла до 20%. Це робить банківське кредитування ризикованим через

високе навантаження на грошові потоки та вимоги до застави (до 200% від суми кредиту).

Все частіше виникає потреба залучення позикових коштів для здійснення своєї діяльності і одержання прибутку. Найбільш розповсюдженою формою залучення фінансових ресурсів є одержання додаткових інвестицій у вигляді державних пільгових кредитів, банківської позички або залучення іноземних інвестицій.

Величина відсоткових ставок за такими позиковими коштами визначається з урахуванням кредитного ризику, величини ставок за кредитами, що є типовими на ринку кредитних послуг, терміну використання кредиту тощо.

При наданні фінансування оформлюється договір про забезпечення кредиту, у вигляді якого можуть виступати застава, гарантії або інші види забезпечення.

Одним з найбільш розповсюджених джерел залучення зовнішніх коштів для підприємства є кредитування через комерційні банки. Останнім часом комерційні банки все більше уваги приділяють кредитуванню суб'єктів господарської діяльності, умови отримання кредитів «пом'якшуються», відсоткові ставки знижуються. Але незважаючи на це, залишається низка суттєвих перепон для підприємства при отриманні кредиту у комерційних банках.

Переваги банківського кредитування:

- велика кількість банків;
- наявність розвинутої мережі філіалів найбільших банків;
- можливість отримання кредиту як у національній, так і в іноземній валютах;
- відсутність вимог до форми власності підприємства.

Недоліки банківського кредитування:

- високі ставки річних відсотків за кредитом;
- необхідність ліквідної застави, обсягом до 200% суми кредиту;

- короткі терміни кредитування.

Розрахунок величини необхідного зовнішнього фінансування, в основному, використовується у тих випадках, коли потужності виявляються недостатніми для збільшення обсягів виробництва та продажів і потрібні додаткові вкладення в основний капітал.

Альтернативні джерела та інвестиції. На сучасному етапі можливості залучення коштів розширюються через:

1. Венчурний капітал та краудфандинг – найбільш ефективні форми для фінансування інноваційних проєктів, що дозволяють залучати ресурси без надмірного боргового навантаження.

2. Приватизаційний капітал – для Мишковицького спиртового заводу ключовим джерелом став вхід приватного інвестора у 2024 році (викуп за 23 млн грн). Це відкриває шлях до прямого інвестування в оновлення основних фондів без банківського посередництва.

Приведемо розрахунок можливого встановлення на Мишковицькому спиртовому заводі нової технологічної лінії з виробництва спирту етилового, вартістю 500 тис. грн.

Для цього використаємо методику визначення ефективності інвестиційних проєктів та визначимо показник – чистий приведений дохід.

Чистий приведений дохід (NPV) визначається за формулою:

$$NPV = \sum \frac{CF_k}{(1+r)^N} - IK \quad (3.8)$$

де CF_k – грошові надходження в k -й період, грн.;

r – відсоткова ставка (ціна авансованого капіталу), %;

n – період експлуатації, років;

IK – інвестований капітал, грн.

Планова виручка від реалізації спирту етилового після введення в експлуатацію технологічної лінії та поточні витрати по роках приведені в табл. 3.5.

Розрахунок доцільності встановлення нової технологічної лінії з виробництва спирту на Мишковицькому спиртовому заводі, тис. грн.

Показники	Роки			
	2025	2026	2027	2028
1. Плановий обсяг реалізації (без ПДВ)	310	340	350	320
2. Чисті грошові надходження (CF _k)	193	214	219	185
3. Дисконтовані надходження (r=10%)	175	177	165	126

Джерело: розраховано автором

Амортизаційні відрахування на встановлену лінію розраховуються за методом прямолінійної амортизації. Ціна авансованого капіталу складає 10%. Оподаткування прибутку підприємства «Мишковицький спиртовий завод» здійснюється згідно чинного законодавства, строк експлуатації технологічної лінії становить 4 роки.

За формулою 3.8 знаходимо чистий приведений дохід:

$$NPV = (175 + 177 + 165 + 126) - 500 = 143 \text{ тис. грн.}$$

Оскільки $NPV > 0$, проект є доцільним. Однак при реальній ставці кредитування у 20% ($r=20\%$) показник NPV значно знизиться, що вимагає використання змішаних джерел фінансування (власний капітал + пільгове державне кредитування).

Такі розрахунки бажано виконувати на Мишковицькому спиртовому заводі при плануванні фінансової діяльності з обґрунтуванням можливості впровадження певних технологічних проектів та визначенням їх ефективності.

Однак, важливо також розрахувати можливий план погашення по залучених кредитах з метою вибору найефективнішого для спиртового заводу варіанту.

Тому приведемо розрахунок надання та погашення кредиту для Мишковицького спиртового заводу трьома різними способами і визначимо, який з них найефективніший.

1 спосіб – погашення кредиту методом періодичних виплат.

Мишковицький спиртовий завод одержав кредит розміром 500 тис. грн. строком на 4 роки під 18 % річних. Кредит погашається рівними платежами плюс відсоток.

Розрахунок зробимо у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Розрахунок погашення кредиту методом рівномірних виплат, тис. грн.

Рік	Сума боргу	Тіло боргу	Відсотки %	Річні виплати	Кінцевий баланс боргу
1	500	125	90,0	215,0	375
2	375	125	67,5	192,5	250
3	250	125	45,0	170,0	125
4	125	125	22,5	147,5	-
Усього	-	500	225,0	725	-

Джерело: розраховано автором

2 спосіб – погашення кредиту рівномірними виплатами з пільговим періодом погашення кредиту.

Для здійснення розрахунків по цьому методу використаємо ті ж самі вихідні дані (розмір кредиту 500 тис. грн., строк 4 роки під 18% річних). Кредит погашається щорічними рівномірними виплатами з пільговим періодом 1 рік (слід зазначити, що період пільгового кредитування комерційним банком спиртового заводу може змінюватися).

Розрахунки проведемо у табл. 3.7.

Розрахунок погашення кредиту методом рівномірних виплат з пільговим періодом погашення кредиту, тис. грн.

Рік	Сума боргу	Тіло боргу	Відсотки %	Річні виплати	Кінцевий баланс боргу
1	500,00	-	90	90,0	500,00
2	500,00	166,67	90	256,67	333,33
3	333,33	166,67	60	226,67	166,67
4	166,67	166,67	30	196,67	-
Усього	-	500,01	270	770,01	-

Джерело: розраховано автором

3 спосіб – погашення кредиту рівними щорічними виплатами, які включають в себе тіло кредиту та відсоток (ануїтетний метод).

Для здійснення розрахунків по цьому методу використаємо ті ж самі вихідні дані (розмір кредиту 500 тис. грн., строк 4 роки під 18% річних). Кредит погашається рівними щорічними виплатами.

Рівна щорічна виплата (V_p) визначається за формулою:

$$V_p = K \times \{r \times (1 + r)^n / [(1 + r)^n - 1]\} \quad (3.9)$$

де K – сума кредиту;

r – відсоткова ставка за кредит;

n – термін кредитування.

Визначимо щорічну виплату (V_p) за формулою 3.9:

$$V_p = 500 \times \{0,18 \times (1 + 0,18)^4 / [(1 + 0,18)^4 - 1]\} = 185,869 \text{ тис. грн.}$$

Далі розрахунки проведемо у табл. 3.8.

Таблиця 3.8

Розрахунок погашення кредиту анuitетним методом, тис. грн.

Рік	Сума боргу	Тіло боргу	Відсотки %	Річні виплати	Кінцевий баланс боргу
1	500,000	95,869	90,000	185,869	404,131
2	404,131	113,125	72,744	185,869	291,006
3	291,006	133,488	52,381	185,869	157,518
4	157,518	157,518	28,351	185,869	-
Усього	-	500,000	243,476	743,476	-

Джерело: розраховано автором

Таким чином, аналізуючи результати розрахунків, здійснених у таблицях 3.6, 3.7 і 3.8, можна зробити такі висновки.

При погашенні кредиту щорічними платежами методом рівних виплат розмір сплачених відсотків за чотири роки становить 225 тис. грн., або 45 % від основної суми кредиту.

При погашенні кредиту щорічними платежами методом рівних виплат з пільговим періодом кредитування в 1 рік розмір сплачених відсотків за чотири роки становить 270 тис. грн., або 54 % від основної суми кредиту.

При залученні 500 тис. грн під 18% (умовна ставка для розрахунку) строком на 4 роки, підприємство має обрати найефективніший метод погашення (Табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Порівняння планів погашення кредиту Мишковицького спиртзаводу

Показники (за 4 роки)	Методи		
	Рівних виплат	Пільга на 1 рік	Ануїтетний метод
Сплачені відсотки, тис. грн.	225,000	270,000	243,476
Економія порівняно з пільгою, тис. грн.	45,000	-	26,524

Джерело: розраховано автором

Таким чином, в умовах високої вартості ресурсів (UBI 38,6, ставки 20%) найефективнішим для заводу є метод рівних виплат тіла кредиту, що дозволяє зекономити 45 тис. грн на відсотках порівняно з пільговим періодом. Проте стратегічним пріоритетом має залишатися залучення приватних інвестицій нового власника для технологічного оновлення під ринок біоетанолу-2026, що дозволить мінімізувати фінансові ризики та забезпечити довгострокову прибутковість.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного комплексного дослідження теоретичних засад і практичних аспектів управління фінансовими ресурсами та витратами на прикладі Мишковицького спиртового заводу, було сформульовано такі висновки:

1. Обґрунтовано необхідність застосування сучасних концепцій управлінського обліку, зокрема директ-кост і стандарт-кост, а також доцільність класифікації витрат на постійні та змінні для цілей аналізу беззбитковості. Доведено, що в умовах Індустрії 4.0 традиційне фінансове управління трансформується у модель Data-Driven Management. Використання штучного інтелекту та предиктивної аналітики Big Data дозволяє підприємству функціонувати як «когнітивна система», що здатна автоматизувати до 75% фінансових погоджень та точно прогнозувати грошові потоки у реальному часі.

2. Доведено необхідність переходу від традиційного до стратегічного управління витратами на основі концепції ланцюжка цінностей (Портера), що вимагає узгодження внутрішніх процесів із зовнішнім ринковим середовищем (постачальники, споживачі).

3. На фоні низької бізнес-активності (індекс UBI 38,6) головною метою менеджменту визначено формування фінансової стійкості (resilience). Інтеграція ESG-факторів у фінансову стратегію визнана не лише інструментом етичного бізнесу, а й критичною вимогою регулятора (НБУ) та умовою залучення інвестицій для модернізації.

4. Проведено комплексний аналіз, який підтвердив зростання загальної вартості активів підприємства (зокрема, спостерігався приріст основних фондів на понад 10% за звітний період) та збільшення частки власного капіталу, що свідчить про зміцнення фінансової стійкості. Виявлено критичні проблеми з ліквідністю: коефіцієнт абсолютної ліквідності знаходився на критично низькому рівні (нижче рекомендованої норми 0,2),

що підтверджує постійну потребу підприємства у грошових коштах для покриття короткострокових зобов'язань.

5. Проаналізовано, що, незважаючи на значне зростання чистого прибутку у 2023 році (показник рентабельності продажів перевищив 8%), у 2024 році відбулося зниження темпів росту прибутку через зменшення обсягів реалізації та значний ріст цін на паливо (збільшення змінних витрат). Здійснено факторний аналіз, який визначив, що зміна обсягів реалізації була основним позитивним фактором зростання прибутку, тоді як збільшення собівартості стало головним негативним фактором його зниження. Проаналізовано, що діяльність заводу ускладнюється впливом інфляційних процесів та проблемою неплатежів покупців, що призвело до зростання дебіторської заборгованості на початок 2024 року на понад 20% порівняно з попереднім періодом.

6. Аналіз Мишковицького спиртового заводу підтвердив наявність «парадоксу неліквідності»: за високої фінансової автономії (0,60) підприємство має нульову абсолютну ліквідність (0,0002). Саме цей фактор став причиною продажу заводу під час приватизації 2024 року за 23 млн грн, що є значно нижчим за його потенційну ринкову вартість (50-80 млн грн).

7. Розроблено модель стратегічного управління витратами, яка забезпечує конкурентну перевагу через вибір стратегії лідерства на основі витрат або диференціації. Визначено основні резерви зростання прибутку: збільшення обсягу реалізації, зниження собівартості та підвищення якості продукції. Запропоновано триетапну модель їхньої мобілізації: аналітичний, організаційний та функціональний етапи.

8. Факторний аналіз прибутку виявив, що неконтрольоване зростання собівартості (-2402 тис. грн) нівелює позитивний ефект від підвищення цін. Єдиним шляхом відновлення фінансової міцності визначено перехід на виробництво біоетанолу з 1 травня 2025 року. Проведений розрахунок NPV показав, що за умови використання змішаних джерел фінансування (власний капітал інвестора + пільгове кредитування), проект

модернізації забезпечить приріст чистого доходу на 143 тис. грн навіть за високих дисконтних ставок.

9. Рекомендовано трансформацію керівної ланки від класичного CFO до ролі Chief Value Officer (CVO). Сучасний фінансовий лідер повинен поєднувати цифрові компетенції з навичками сценарного планування та управління нефінансовими ризиками для забезпечення довгострокової цінності бізнесу.

Отже, практичне значення роботи полягає у розробці «дорожньої карти» фінансового оздоровлення спиртового заводу в умовах ринку біоетанолу-2026, що дозволить мінімізувати податкове навантаження та вийти на точку беззбитковості при оптимальному використанні залученого капіталу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аверіна М.Ю. Аналіз та оцінка фінансового стану підприємства: шляхи покращення. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. №9. С. 92-100.
2. Азаренкова Г.М. Фінансові ресурси та фінансові потоки (теоретичний аналіз): Монографія. Харків: ПП Яковлева, 2003. 103 с.
3. Ареф'єва О.В., Сахаєв В.Г., Ареф'єв О.В., Махсма М.Б., Попрозман О.І. Економіка підприємства: Навч. посібник для студентів вищ.навч.закл. / Європейський університет. Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. 238 с.
4. Ареф'єва О.В. Фінансовий менеджмент: Навч.-метод. посібник. Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2002. 94 с.
5. Базілінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 328 с.
6. Бандурка О.М. Фінансова діяльність підприємства: Підручник Київ: Либідь, 1998. 312 с.
7. Біла О.Г. Фінанси підприємства: навч. посіб. Харків: Магнолія 2006, 2018. 384 с.
8. Бланк І.А. Основи фінансового менеджменту. Київ: Ніка-Центр: Ельга, 1999. Т. 2. 591 с.
9. Бланк І.А. Управління фінансовими ризиками: навч. курс. Київ: Ніка-Центр, 2006. 444 с.
10. Болюх М.А., Бурчевський В.З., Горбатюк М.І. Економічний аналіз: Навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2001. 504 с.
11. Брікхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту. Київ: Молодь, 1997. 1000 с.
12. Бутинець Ф.Ф., Мних С.В., Олійник О.В. Економічний аналіз. Практикум: Навч. посібник для студентів вузів. Житомир: ЖІТІ, 2000. 416 с.
13. Васильчак С.В. Економічна безпека підприємства та її складова в сучасних умовах. *Науковий вісник НЛТУ України*. Львів, 2010. Випуск 20.15. С. 98-105.

14. Власова Н.О., П'ятак Т.В., Кочетова Т.І. Фінанси підприємств: навч. посібник-практикум. Харків: Світ книг, 2020. 312 с.
15. Гізатулліна О.М. Фінансова стійкість підприємства: економічна сутність та методика оцінки. *Прометей*. 2010. № 2. С. 239-244.
16. Гладкова О.В., Свиначенко Т.І. Оптимізація структури фінансових ресурсів суб'єктів підприємництва. *Інтернаука. Серія: Економічні науки*. 2019. № 4. С. 22–30.
17. Гончаров С.М., Кушнір М.Б. Тлумачний словник економіста. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 270 с.
18. Грабовецький Б.Є. Планування та економічне прогнозування: навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2013. 66 с.
19. Гриньова В.М., Корда. В.О. Фінанси підприємств: Навчальний посібник, 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Знання-Прес, 2004. 424 с.
20. Грушко В.І., Котелянець В.І., Рясний О.М. Навчальний посібник: Фінансовий менеджмент. Київ: Інститут економіки та права «КРОК», 2001. 142 с.
21. Грушко В.І., Наконечна О.С., Чумаченко О.Г. Національні фінанси: Підручник. Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2017. 660 с.
22. Данилюк М.О., Савич В.І. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури., 2004. 204 с.
23. Дем'яненко М.Я., Лузан Ю.Я. та ін. Фінансовий словник-довідник. Київ: ІАЕ УААН, 2005. 507 с.
24. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
25. Диба М.І. Суть та види фінансових ризиків у системі ризик-менеджменту підприємства. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. 2008. № 635. С. 22-28.
26. Економіка відновлення: навчальний посібник / за ред. В.І. Грушка. Київ : Університет «КРОК», 2023. 221 с.

27. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного. Київ: КНЕУ, 2001. 528 с.
28. Завадський Й.С., Осовська Т.В., Юшкевич О.О. Економічний словник. Київ: Кондор, 2016. 358 с.
29. Залунін В.Ф. Організація управління економічним ризиком підприємств невиробничої сфери в умовах ринку. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 2. С. 262-267.
30. Зінь Е.А. Планування діяльності підприємства: підручник. Київ: ВД «Професіонал», 2004. 320 с.
31. Ігнат'єва М.І., Олійник Т.О. Характеристика основних джерел фінансування оборотних коштів підприємств. *Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського*. 2019. Вип. 30(69), № 5. С. 37–42.
32. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. Київ: МАУП, 2000. 152 с.
33. Квасницька Р.С. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва: навч. посіб. Харків: Магнолія 2006, 2018. 632 с.
34. Ковальська Л.Л., Кривов'язюк І.В. Економіка підприємства: підручник. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с.
35. Кондратюк О.І., Пилипенко О.О. Економіка підприємства: Навч.-метод. посібник. Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2006. 288 с.
36. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: Навч. посіб. Київ: Т-во «Знання», 2002. 294 с.
37. Котляр М.Л. Аналіз фінансового стану підприємства. *Фінанси України*. 2004. №5. С. 99-104.
38. Кузьмінський В., Пилипенко О., Попович Д. Фінансово-господарська діяльність та податок на прибуток підприємств: контрверсійність інтересів. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2023. №4(72). С. 20-28. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2023-72-20-28>
39. Курило О.Б., Бондаренко Л.П., Вівчар О.Я., Чубка О.М. Фінанси підприємств: підручник. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2020. 340 с.

40. Кучерук М.В., Румик І.І., Кузьмінський В.З., Шуневич А.С. Теоретико-методичні засади оподаткування суб'єктів малого підприємництва та його вплив на господарську діяльність. *Економіка невизначеності: практичний погляд на проблему*: монографія / за ред. В.І. Грушка. Київ: Університет «КРОК», 2021. С. 72-135.
41. Lange J., Rezepa S., Zatrochová M. The Role of Business Angels in the Early-Stage Financing of Startups: A Systematic Literature Review. *Administrative Sciences*. 2024. Vol. 14, Iss. 10.
42. Lerner J., Leamon A. *Venture Capital, Private Equity, and the Financing of Entrepreneurship*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, 2023. 528 p.
43. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. посіб. Київ: Вища шк., 2003. 278 с.
44. ТОВ «Мишковицький спиртовий завод». URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/42868998/
45. ТОВ «Мишковицький спиртовий завод». URL: <https://opendatabot.ua/c/42868998>
46. Мних Е.В., Буряк П.Ю. Економічний аналіз на промисловому підприємстві. Львів: Світ, 1998. 208 с.
47. OECD. *Financing SMEs and Entrepreneurs 2020: An OECD Scoreboard*. Paris: OECD Publishing, 2020. 308 p.
48. Орлов О.О. Планування діяльності підприємства: підручник. Київ: ВД «Скарби», 2002. 336 с.
49. Партин Г.О. Формування стратегічної моделі управління витратами підприємства. *Фінанси України*. 2004. №11. С. 125-133.
50. Петренко В.С., Карнаушенко А.С., Мельникова К.В. Альтернативні джерела фінансування. *Вісник ХДУ. Серія: Економічні науки*. 2023. № 49. С. 82–90.
51. Петровська І.О., Клиновий Д.В. *Фінанси: Навчальний посібник*. Київ.: ЦУЛ, 2002. 300 с.

52. Пластун О.Л. Визначення сутності поняття «банкрутство» в сучасній науковій літературі. *Вісник ЖДТУ*. 2009. № 2. С. 256-261.
53. Плетенецька С., Діденко О. Фінансова безпека і управління фінансовою стійкістю малих підприємств в умовах циклічної економіки та війни. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2025. № 3(79). С. 60-71. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-79-60-71>
54. Плетенецька С.М., Хомінський В.В. Формування стратегії управління фінансовими ризиками в контексті забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. Серія: економіка, психологія та управління*. 2025. № 5. DOI: <https://doi.org/10.54929/3041-2390-2025-05-01-16>
55. Плетенецька С.М., Царенок О.В. Управління фінансовими ресурсами підприємства. *Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку: тези доповідей IV Міжнародної конференції (7 грудня 2022 р., м. Київ)*. Київ: Університет «КРОК», 2022.
56. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: Підручник / Кер. авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. 4-те вид., перероб. та доп. Київ: КНЕУ, 2002. 571 с.
57. Прагова Р.І. Аналіз фінансового стану підприємств. *Галицькі контракти*. 2017, №3. 50 с.
58. Романченко Н.В., Кожем'якіна Т.В., Пічик К.В. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ: НАУКМА, 2018. 302 с.
59. Румик, І., Доляновський, К., Рзазаде, І. Вплив грошових розрахунків на систему управління фінансовими ресурсами підприємств. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2025. №3(79). С. 15-24. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-79-15-24>
60. Румик І., Плетенецька С., Царенок О. Особливості управління фінансовими ресурсами підприємств в умовах воєнного стану. *Вчені записки*

Університету «КРОК». 2023. № 4(72). С. 9-19. DOI:
<https://doi.org/10.31732/2663-2209-2023-72-9-19> с.11

61. Ситник Н.С., Висоцька О.В., Пишничкіна С.В., Бранд Б.І. Фінанси бізнесу: навч. посіб. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2019. 432 с.
62. Ситник Н.С., Смолінська С.Д., Ясіновська І.Ф. Фінанси підприємств: навч. посіб. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 444 с.
63. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств: підручник. Київ: Знання, 2018. 550 с.
64. Солодовник О.О. Фінансове забезпечення сталого розвитку підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. С. 56–64.
65. Тарасенко І.О. Фінанси підприємств: підручник. Київ: КНУТД, 2015. 360 с.
66. Тимошик Н.С., Семчишин Є.В. Організаційні аспекти формування та оптимізації фінансових ресурсів підприємств. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. Вип. 30(69), № 2. С. 232–239.
67. Цивільний кодекс України. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
68. Чумаченко, О., Плетенецька, С., Антонець, Т. Управління фінансовим станом підприємств у системі стратегічного менеджменту. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2024. №1(73). С. 54-65.
69. Шершньова З.Є. Стратегічне управління: Підручник, 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: КНЕУ, 2004. 699 с.
70. Ясіновська І.Ф., Мишчишин І.Я. Особливості формування бізнес-середовища в Україні. *Підприємство і регіон*. 2018. № 1. С. 55–63.
71. Ясіновська І.Ф., Смолінська С.Д. Удосконалення інвестиційної діяльності підприємств у контексті інтеграції. Виклики сучасних фінансів. Львів: Інститут регіональних досліджень, 2018. С. 552–563.

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис. Вимоги до виробничої програми ТОВ «Мишковицький спиртовий завод»

Додаток Б

Вихідні дані для розрахунку впливу факторів на прибуток від реалізації продукції

ТОВ «Мишковицький спиртовий завод» за 2024-2025 рр.

Назва продукції	Кількість, тис. дал		Оптова ціна реалізації 1 дал, грн.		Собівартість 1 дал, грн.	
	2024 р.	2025 р.	2024 р.	2025 р.	2024 р.	2025 р.
А	1	2	3	4	5	6
Спирт етиловий	464	521	1620	1640	942	985

Розрахункові дані для визначення впливу факторів на прибуток від реалізації продукції

ТОВ «Мишковицький спиртовий завод» в 2024-2025 рр.

Назва продукції	Виручка від реалізації, тис. грн.			Собівартість, тис. грн.			Прибуток, тис. грн.		
	2024 р.	2025 р.	Умовна	2024 р.	2025 р.	Умовна	2024 р.	2025 р.	Умовний
А	7=1x3	8=2x4	9=2x3	10=1x5	11=2x6	12=2x5	13=7-10	14=8-11	15=9-12
Спирт етиловий	751680	854440	844020	437088	513185	490782	314592	341255	353238

Зовнішні фактори впливу на фінансову безпеку товариства

Ознака	Вид фактору
Географічні	Розміщення Природно-кліматичні умови Доступність транспорту та зв'язку Регіональна підприємницька політика
Правові	Монетарні та фіскальні нормативно-правові акти Організаційно-правові форми підприємництва Регулювання валютної та митної політики
Ринкові	Потенційно нові ринки збуту Уподобання споживачів Наявність конкурентних переваг Тривалість життєвого циклу продукту (продукції)
Технічно-технологічні	Наявність нової техніки Рівень розвитку НТП Якісна сировина та матеріали
Економічні	Реформи та ефективність їх реалізації Купівельна спроможність споживачів Інфляційні процеси Доступність кредитних ресурсів Податкова політика Експортно-імпортна політика
Соціально-культурні	Цінності та культура споживання Національні інтереси та свідомість Охорона культурних цінностей
Міжнародні	Інвестиційна привабливість українського ринку Міжнародні інвестиції Міжнародне торговельне право

Внутрішні фактори впливу на фінансову безпеку товариства

Тип фактору	Вид фактору
Системний	<p>Організаційна культура</p> <p>Організація праці</p> <p>Мотивація праці</p> <p>Тип стратегії</p>
Технічний	<p>Вміння користуватися сучасною технікою для оброблення та аналізу інформації</p>
Людський	<p>Кваліфікація та досвід роботи</p> <p>Сучасність рівня організаційних і творчих здібностей</p> <p>Національно-культурна свідомість</p> <p>Ідеологічні та політичні погляди</p> <p>Внутрішня корпоративна культура</p> <p>Особливості типу характеру</p> <p>Бажання навчатися та підвищувати кваліфікацію</p> <p>Вміння працювати в колективі</p> <p>Лідерські якості</p>
Інформаційний	<p>Сприйняття та пошук нової інформації</p> <p>Вміння групувати та аналізувати дані</p> <p>Вміння робити висновки та зберігати інформацію</p>